

Uvođenje eura i kretanje cijena u gospodarstvu

Batušić, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:155:040117>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Dubrovnik](#)

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA EKONOMIJU I POSLOVNU EKONOMIJU

VALENTINA BATUŠIĆ

UVOĐENJE EURA I KRETANJE CIJENA U GOSPODARSTVU
INTRODUCING EURO AND PRICE FLUCTUATIONS IN THE
ECONOMY

ZAVRŠNI RAD

Dubrovnik, 2022.

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA EKONOMIJU I POSLOVNU EKONOMIJU

UVOĐENJE EURA I KRETANJE CIJENA U GOSPODARSTVU
INTRODUCING EURO AND PRICE FLUCTUATIONS IN THE
ECONOMY

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Makroekonomija

Studij: Poslovna ekonomija

Vrsta studija: sveučilišni

Razina: preddiplomski

Studijski smjer: Turizam

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marija Bečić

Student: Valentina Batušić

JMBAG: 0248042571

Dubrovnik, rujan 2022.

SAŽETAK

U radu je prikazana Europska unija kroz povijest s naglaskom na europsku i monetarnu uniju te konvergenijske kriterije koji su bitni za ulazak zemlje članica u europodručje. Hrvatska je unatoč velikoj inflaciji prije ulaska u europodručje, pandemiji i rusko – ukrajinskom ratu uspjela dobiti zeleno svjetlo i od 1. siječnja 2023. godine hrvatsku kunu zamijenit će eurom. Troškove koje će snositi Hrvatska su gubitak monetarne politike, trošak konverzije, povećanje cijena i drugo. Zemlje članice koje nam mogu služiti kao primjer su Slovenija, Slovačka, Cipar, Malta te Estonija koje su se susrele sa svim problemima kao i Hrvatska, ali ne i s onim da je inflacija prije uvođenja eura viša od referentne vrijednosti.

Ključne riječi: Europska unija, euro, europodručje, konvergenijski kriteriji, inflacija

ABSTRACT

The paper presents the European Union through history with an emphasis on the European and monetary union and the convergence criteria that are essential for the entry of member states into the euro area. Despite high inflation before joining the euro area, the pandemic and the Russian-Ukrainian war, Croatia managed to get the green light and from January 1, 2023, the Croatian kuna will be replaced by the euro. The costs that Croatia will bear are the loss of monetary policy, conversion costs, price increases and others. Member countries that can serve as an example for us are Slovenia, Slovakia, Cyprus, Malta and Estonia, which all faced same problems as Croatia, but not the fact that inflation before the introduction of the euro was higher than the reference value.

Keywords: European Union, euro, euro area, convergence criteria

SADRŽAJ:

SAŽETAK.....	I
ABSTRACT	I
1. UVOD.....	1
2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE	3
2.1. Monetarna unija	5
2.2. Faze ekonomske i monetarne unije	7
2.3. Institucijski okvir monetarne unije	9
3. PROBLEM INFLACIJE PRI UVOĐENJU EURA.....	11
4. ISKUSTVA EU DRŽAVA PRI UVOĐENJU EURA	17
4.1. Slovenija	20
4.2. Slovačka	22
4.3. Malta	23
4.4. Latvija	25
4.5. Estonija	26
4.6. Cipar	28
4. ULAZAK REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPODRUČJE.....	29
5. ZAKLJUČAK.....	35
LITERATURA.....	36
PRILOZI	37
Popis tablica	37
Popis grafikona	37
IZJAVA O AUTORSTVU I IZVORNOSTI RADA	39

1. UVOD

Zajednička valuta na području više država ima prednosti kao što su veća transparentnost, manji transakcijski troškovi, smanjeni rizici konverzije valute, itd. Međutim, postoje i nedostaci, a najveći od njih je gubitak samostalne monetarne politike. Euro, zajednička valuta u dijelu Europske unije, nakon jako dugog razdoblja pripreme, ušla je u primjenu 1999. godine. Najprije se koristila samo u računovodstvene svrhe, a 2002. je euro i fizički zamijenio nacionalne valute 12 od 15 država članica. Do danas, europodručje se proširilo na 19 od 27 država članica.

Republika Hrvatska je 1. srpnja 2013. godine postala ravnopravna članica Europske unije čime je preuzela obvezu uvođenja eura kao službene valute. Konvergencijskim kriterijima osigurava se da je članica spremna uvesti euro i da njezino pristupanje europodručju ne izaziva gospodarske rizike za samu državu članicu kao ni za cijelo europodručje. Kriteriji prema kojima se uvodi euro su: stabilnost cijena, javne financije, stabilnost tečaja i dugoročne kamatne stope koji su napisani u članku 140. stavku 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Hrvatska je ispunila konvergencijske kriterije te je donešen Zakon o uvođenju eura kao službene valute objavljen 20. svibnja 2022. godine, sa stupanjem na snagu 15. srpnja 2022. godine. Zajednička valuta države članice Europske unije ciljano potiče povezanost između država članica te njihovu međusobnu razmjenu.

Dosadašnja iskustva država članica ukazuju kako se, prihvaćanjem eura kao zajedničke valute, u početnom razdoblju konverzije i prilagodbe može očekivati inflacija, tj. porast opće razine cijena. Cilj ovog rada je analizirati upravo to – iskustva dosadašnjih članica te dati osvrt na implikacije za Republiku Hrvatsku obzirom da RH ulazi u eurozonu u specifičnim okolnostima i već visokom inflacijom.

Metode koje se koriste u radu su:

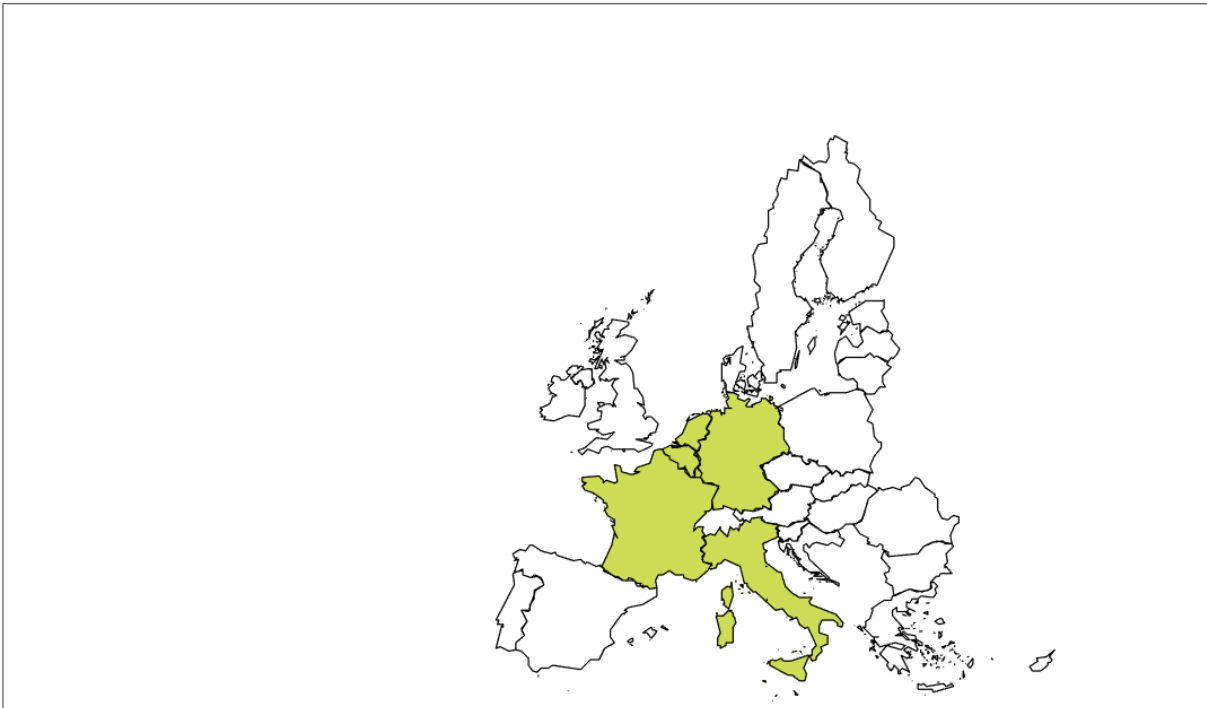
- analiza – rastavljanje složenih koncepata na jednostavnije komponente i elemente kako bi bili što jasniji
- sinteza – povezivanje različitih zaključaka, sudova i pojava u smislene cjeline
- deskripcija – opisivanje opisivanja činjenica u gospodarstvu bez znanstvenog pristupa i dokazivanja
- komparativne metode – proučavanje odnosa, sličnosti i razlika između različitih država u cilju donošenja određenih zaključaka

Struktura rada je sljedeća: u prvom dijelu rada uvod opisuje temu, strukturu i metodologiju koja se koristila u proučavanju same tematike i problematike. Drugi dio rada opisuje povijest nastanka eura od 1952. godine do danas, odnosno od Europske zajednice za ugljen i čelik do Europske unije kakvu poznajemo danas. U trećem dijelu rada čitatelje upoznajemo kakav utjecaj inflacija ima na uvođenje eura i koji su problemi kod nastanka inflacije. Četvrti dio su iskustva članica Europske unije, točnije Slovenije, Slovačke, Malte, Latvije, Estonije i Cipra pri uvođenju eura. Zadnji dio rada čitatelje upoznaje put Hrvatske u ulazak u europodručje kroz konvergenijske kriterije koje je morala zadovoljiti te zaključak donesen temeljem pisanja rada i korištene literature. U pisanju rada korištene su znanstvene i istraživačke metode.

2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE

Europska unija svoju povijest počinje pisati predstavljanjem Schumanovog plana tješnje suradnje koji je predložio integraciju ugljena i čelika u zapadnoj Europi. Na temelju Schumanova plana 18. travnja 1951. godine, Njemačka, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija i Luksemburg potpisuju Ugovor o zajedničkom upravljanju industrijama ugljena i čelika na način da ove spomenute zemlje ne mogu samostalno proizvoditi oružje kojim bi mogla napasti jedna drugu (Slika 1). Europska zajednica za ugljen i čelik osnovana je 1952. godine. Na temelju uspjeha zajednice, zemlje osnivačice proširuju svoje djelovanje na ostala gospodarska područja. Formaliziranje se ostvaruje potpisivanjem dvaju ugovora u Rimu 1957. godine, a to su: Ugovor o osnivanju europske ekonomske zajednice i Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju.

■ **Države članice:** Njemačka, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija, Luksemburg

Slika 1: Države članice Europske zajednice za ugljen i čelik (izvor: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr, 30.08.2022.g.)

Početak 1960. godine osnovano je Europsko udruženje slobodnih trgovina zbog lakšeg protoka slobodne trgovine i gospodarske integracije između određenih zemalja koje nisu dio Europske ekonomske zajednice: Austrije, Danske, Portugala, Švedske, Norveške, Švicarske i Ujedinjenog Kraljevstva. U kolovozu 1961. godine dolazi do podizanja Berlinskog zida što dovodi do razdvajanja istočne i zapadne Europe. Krajem 1962. godine uspostavljena je prva zajednička poljoprivredna politika koja je zagovarala sklad između poljoprivrede i društva, to jest Europe i njezinih žitelja. Ciljevi koje je htijela postići bili su:

- potpora poljoprivrednicima i poboljšanje njihove produktivnosti čime se osigurava stabilna opskrba povoljnom hranom,
- zaštita prava poljoprivrednika,
- doprinos borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima,
- očuvanje ruralnih područja i krajolika te
- održavanje dinamičnosti ruralnog gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, poljoprivredno-prehrambenim industrijama i povezanim sektorima.

Posljedica prekomjerne proizvodnje donijela je goleme viškove koji su se devedesetih prioritetno smanjivali, a povećala se kvaliteta hrane i promicanje održivosti.

Europska ekonomska zajednica 1963. godine potpisala je prvi veliki međunarodni sporazum gdje se šest država članica obvezalo promicati suradnju i trgovinu s osamnaest bivših kolonija u Africi. Kada pogledamo današnje vrijeme, Europska unija priseban odnos ima sa sedamdeset devet zemalja u afričkim, karipskim i pacifičkim regijama u svrhu izgradnje snažnijeg partnerstva i zajedničkih izazova s Afrikom. Spajanjem Europske zajednice za ugljen i čelik, Europske ekonomske zajednice i Euratoma sklapa se ugovor koji se potpisuje u Bruxellesu 1965. godine, sa stupanjem na snagu 1. srpnja 1967. godine, a on objedinjuje grane upravne i izvršne vlasti. Nezadovoljstvo vladama, pobuna protiv rata u Vijetnamu i utrka u nuklearnom naoružanju, dovodi do studentskih nereda i štrajkova radnika u Francuskoj i u blažem obliku u drugim državama članicama Europske unije. Početak carinske unije obilježuje ukidanje carinskih nameta između šest država članica Europske ekonomske zajednice koje slobodne uvoze i izvoze robu i usluge i po prvi puta uspostavlja se slobodna prekogranična trgovina što rezultira bržim rastom trgovine sa ostatkom svijeta.

2.1. Monetarna unija

Čelnici država i vlada na sastanku u Haagu 1969. godine odredili su novi cilj europske integracije – ekonomsku i monetarnu uniju (u daljnjem tekstu: EMU). Skupina na čijem je čelu tada presjedao luksemburški premijer Pierre Werner sastavila je izvješće kojim je predviđeno ostvarivanje potpune ekonomske i monetarne unije u roku od deset godina u skladu s planom u više faza. Konačni cilj bio je postizanje potpune liberalizacije kretanje kapitala, potpune konvertibilnosti valuta država članica i neopozivog fiksiranja deviznog tečaja. Raspad sustava iz Bretton Woodsa i odluka Vlade SAD-a o dopuštanju fluktuiranja tečaja dolara 1971. godine prouzročili su val nestabilnosti u pogledu deviznih tečajeva koji je ozbiljno doveo u pitanje paritete između europskih valuta te je projekt EMU - e naglo zaustavljen.

Na sastanku Zajednice u Parizu 1972. godine izgradio se novi poticaj monetarnoj integraciji stvaranjem „zmije u tunelu“ – mehanizam za regulirano dopuštanje fluktuiranja tečaja nacionalnih valuta („zmija“) u okviru uskih raspona fluktuacije prema dolaru („tunel“). Naftna kriza rezultirala je slabošću dolara i razlikama u gospodarskim politikama „zmija“ je u manje od dvije godine izgubila većinu svojih članica te je u konačnici svedena na područje „njemačke marke“ koje su činile Njemačka, zemlje Beneluxa i Danska. Solidarnost pokazuju čelnici Europske ekonomske zajednice koji su dogovorili uspostavljanje velikog novog fonda u okviru europske regionalne politike kojem je svrha bila preusmjeriti novac iz bogatih u siromašna područja za sanaciju cestovnih i komunikacijskih veza, privući ulaganja i omogućiti otvaranje novih radnih mjesta.

Nakon ponovnog sastanka 1974. godine, izgledilo su se problemi u Zajednici i iniciralo raspravu o pitanjima u kojem će se smjeru razvijati gospodarska i monetarna unija, uskladiti međusobna gospodarska, regijska i socijalna politika te energija. u pronalasku sklada između gospodarskih politika zemalja članica u prvom planu je borba protiv inflacije i sigurna gospodarska stabilnost Zajednice. U daljnjem postupanju potiču se one zemlje koje ostvaruju gospodarski suficit pomažu zemljama koje ostvaruju gospodarski deficit u platnoj bilanci sa ciljem pomaganja u regulaciji zaposlenosti, stabiliziranju cijena, platne bilance i poboljšanju vanjskotrgovinskog položaja svoje zemlje. Od 1975. godine problemi se rješavaju preko osnovanog Europskog fonda za regionalni razvoj.

Uspostavljanje područja monetarne stabilnosti ostvareno je 1978. godine sastankom u Bruxellesu i stvaranjem europskog monetarnog sustava (EMS) na temelju koncepta fiksnih, no prilagodljivih deviznih tečajeva. Sve države članice uz iznimku Ujedinjenog Kraljevstva sa svojim valutama sudjelovale su europskom tečajnom mehanizmu ERM I. U ovoj inicijalnoj fazi poboljšana je „zmija“ , odnosno maksimalni raskorak između dviju valuta sustava ostao je 2,25%, ali fluktuacija tečaja jedne valute nije više kalkulirana kao u „zmiji“ u odnosu na svaku drugu valutu sustava, nego u odnosu na europsku monetarnu jedinicu. Europska obračunska jedinica (ECU)¹ oslanja se na „košaricu“ različitih nacionalnih valuta čiji je inicijalni sustav bio determiniran kriterijem ekonomske važnosti svake zemlje članice. Vrijednost mu varira prema ponderiranoj evoluciji tečaja valute koja čini košaricu i stabilnija je od vrijednosti neke posebne valute jer se unutar košarice tendencija prema porastu ili padu različitih valuta izjednačuje. Primjenjuje se kao: zajednički denominator u ogradi komunitiranih tečajeva valuta, denominator za interventne operacije, sredstvo regulacije saldo kreditora i debitora između centralnih banaka.

Ukidanjem carina 1968. godine i dalje nije došlo do slobodnog odvijanja trgovine među zemljama članicama, a glavne prepreke su bile razlike u nacionalnim propisima. U tu svrhu na prvoj međuvladinoj konferenciji donosi se šestogodišnji program uklanjanja prepreka i stvaranje jedinstvenog tržišta koja je svoj vrhunac doživjela usvajanjem Jedinstvenog europskog akta 28. veljače 1986. godine u Bruxellesu. Glavni ciljevi akta bili su:

- revidiranje ugovora iz Rima kojima su osnovane Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju,
- davanje novog zamaha europskoj integraciji i dovršetku unutarnjeg tržišta,
- izmjenjivanje pravila kojima se uređuje rad europskih institucija te proširenje ovlasti Europske zajednice u mnogim područjima politike,
- stvaranjem novih kompetencija Zajednice i reformiranjem institucija te otvaranjem puta daljnjoj političkoj integraciji, ekonomskoj i monetarnoj uniji sadržanima u Ugovoru Europskoj uniji.

¹ eng. European Currency Unit – oznaka koja evocira na stari francuski zlatni novac korišten stoljećima

2.2. Faze ekonomske i monetarne unije

U lipnju 1988. godine potvrđen je cilj Europskog vijeća - stvaranje ekonomske i monetarne unije sa naumom da se ostvari u tri odvojena, ali razvojno povezana koraka čime nastaje Delorsovo izvješće. Prva faza započinje 1. srpnja 1990. godine kojom se ukida ograničenje kretanja kapitala između članica unije. Nove zadaće dodijeljene su odboru guvernera središnjih banaka, kao što je savjetovanje o monetarnim politikama država članica i njihovo usklađivanje sa ciljem stabilnosti cijena. Na putu prema ostalim fazama dolazi do izmjena Ugovora o osnivanju Europske ekonomske zajednice u svrhu uspostave potrebne institucionalne strukture. Pregovori su zaključeni u prosincu 1991. godine, potpisani u veljači 1992. godine, ali zbog dugotrajne ratifikacije Ugovor o Europskoj uniji stupa na snagu 1. studenog 1993. godine.

Spomenuti Ugovor o Europskoj uniji potpisan je u Maastrichtu i njime je stvorena Europska unija koja obuhvaća tri odvojena područja, takozvane stupove: Europske zajednice, zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku te suradnju vlada EU – a u području pravosuđa i unutarnjih poslova. Najznačajnije inovacije Ugovora su postavljanje temelja za ekonomsku i monetarnu uniju, jedinstvenu valutu (euro) i kriteriji za njenu uporabu, pružanje pravne osnove za šest novih zajedničkih politika EU – a, jačanje ovlasti Europskog parlamenta i uvođenje koncepta europskog građanstva. U ovom Ugovoru postavljeni su vrlo važni konvergacijski kriteriji:

- Kretanje cijena – postizanje visokog stupnja stabilnosti cijena, a to će biti vidljivo iz stope inflacije koja je blizu stope zabilježene u najviše trima državama članica koje su najuspješnije u smislu stabilnosti cijena,
- Fiskalna kretanja – održivost stanja javnih financija, to jest proračun države ne smije biti u prekomjernom deficitu,
- Kretanje tečaja – pridržavanje uobičajenih granica fluktuacije predviđenih tečajnim mehanizmom Europskog monetarnog sustava tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na euro,
- Kretanje dugoročnih kamatnih stopa – vremenski period konvergencije države članice sa odstupanjem i njezina prisutnost u tečajnom mehanizmu sa odrazom na razinu dugoročnih kamatnih stopa.

Na početku druge faze osnovan je Europski monetarni institut (EMI) 1994. godine s kojim završava rad Odbora guvernera. Institut je imao zadaću jačanja suradnje između središnjih banaka i sklad među monetarnom politikom, obavljao je pripremne radnje za osnivanje Europskog sustava središnjih banaka i provođenje jedinstvene monetarne politike, kao i stvaranje jedinstvene valute u trećoj fazi. Odgovornost i ovlast za poduzimanje deviznih intervencija nije bilo njegovo područje. Uspostavljen je forum za savjetovanje i razmjenu stajališta i informacija o smjeru politika te određuje regulatorni, organizacijski i logistički okvir kako bi Europski sustav središnjih banaka mogao obavljati svoje zadaće u trećoj fazi. Krajem 1995. godine Europsko vijeće složeno je odlučilo da će se europska valutna jedinica uvedena na početku treće faze zvati „euro“, a njezin početak bio je 1. siječnja 1999. godine. Kronološki tijek prelaska na euro zasnivan je na detaljnim prijedlozima pripremljenim od Europske monetarne institucije.

Institucija je bila zadužena za sveukupnu pripremu koja je bila povezana s budućim monetarnim i tečajnim odnosima između država članica europodručja i ostalih država članica EU-a. Izvješće koje je predstavljeno Europskom Vijeću poslužilo je kao temelj za Rezoluciju Europskog vijeća u kojem su bila napisana načela i osnovni elementi novog tečajnog mehanizma (ERM II) koji je donešen u lipnju 1997. godine. Oblikovno rješenje euronovčanica predstavljene su u prosincu 1996. godine Europskom Vijeću, a kasnije i javnosti s puštanjem u optjecaj 1. siječnja 2002. godine. Nadalje, u lipnju 1997. godine donosi se Pakt o stabilnosti i rastu sastavljen od dvije uredbe koje su za cilj imale osiguravanje proračunske discipline u vezi s EMU – om, a dopunjen je slijedeće godine čime su mu povećane obveze te se u budućnosti mijenjao još dva puta. Vijeće je u svibnju 1998. godine jednoglasnom odlukom potvrdilo ispunjenje uvjeta jedanaest država članica koji su bili potrebni za njihovo sudjelovanje u trećoj fazi EMU – a te prihvaćanje jedinstvene valute.

Pripreme za utvrđivanje konverzijskih tečajeva odvijale su se na način da one države članice koje su za svoju valutu htjele imati euro, njihovi ministri financija i guverneri nacionalnih središnjih banaka, Europska komisija i EMI uspostavili su da će središnji paritet valuta država članica koje sudjeluju u konverziji biti upotrebljeni za neopozivo utvrđivanje konverzijskih tečajeva za euro. Vlade jedanaest država članica sudionica krajem svibnja 1998. godine imenovale su predsjednika, potpredsjednika i četiri druga člana izvršnog odbora Europske središnje banke, a njihov mandat smatra se osnivanje ESB – a. Zajedno sa nacionalnim središnjim bankama država članica udružuje se u Eurosustav s kojim je oblikovana i utvrđena jedinstvena monetarna politika u zadnjoj fazi. Osnivanjem ESB – a, a u skladu s člankom iz Ugovora o osnivanju Europske zajednice, EMI je likvidiran. Pripreme povjerene EMI – ju na vrijeme su obavljani i konačno ESB pristupa testiranju sustava i vezanih postupaka.

Prvim danom 1999. godine EMU ulazi u posljednu fazu koje utvrđuju devizne tečajevе valuta prvotnih jedanaest država članica sudjelujući u monetarnoj uniji i provođenjem jedinstvene monetarne politike za što je zaslužan bio ESB. U ovoj fazi došlo je do pridruživanja novih država članica i to redom: Grčka, Slovenija, Cipar, Malta, Slovačka, Estonija, Latvija te Litva. Svojim pridruživanjem europodručju njihove središnje banke postale su dio Eurosustava.

2.3. Instrukijski okvir monetarne unije

Europska središnja banka (*eng. European Central Bank, ECB*) središnja je institucija ekonomske i monetarne unije koja je nadležna za monetarnu politiku u europodručju, određene zadaće u pogledu bonitetnog nadzora kreditnih institucija u okviru jedinstvenog nadzornog mehanizma zbog kojih ima savjetodavnu ulogu pri ocjeni sanacijskih planova kreditnih institucija. Nastala je 1. siječnja 1999. godine iz Europskog monetarnog instituta i na čelu je Europskog sustava središnjih banaka. Primarni joj je cilj očuvanje stabilnosti cijena mjenjenih harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena izračunom statističkog ureda Europske unije - Eurostata. U ostvarenju tog cilja koristi se instrumentima monetarne politike: politikom otvorenog tržišta, eskontnom politikom i politikom obveznih rezervi. Politika obveznih rezervi drži se zbog likvidnosti i sastoji se od držanja 2% iznosa: depozita i obveznica do dvije godine i vrijednosnica na tržištu novca.

Eskontna politika sastavljena je od lombardnih prekonoćnih kredita i depozita. Politika otvorenog tržišta podijeljena je na „glavnog instrumenta“ – tjednih tendera za otkup/reotkup u trajanju od dva tjedna minimalnog iznosa jedan milijun eura, „osnovnih instrumenta“ – mjesečnih tendera za otkup/reotkup u trajanju od tri mjeseca s minimalnim iznosom od deset tisuća eura te neredovitih tendera i bilateralnih transakcija između ESCB – a i nacionalnih središnjih banaka. Neto profit ostvaren od kreiranja novca dijeli se na zemlje članice prema kapitalu uplaćenom u ECB koji je određen na temelju BDP – a i populacije zemalja članica. On iznosi oko četiri milijarde eura, ali povećanje kapitala omogućeno prema potrebi. Pri svakom povećanju Europske monetarne unije, kapital raste, a nove zemlje članice dobivaju udio u vlasništvu i upravljanju ECB – om, obvezujuću se na zajedničku monetarnu politiku.

Europska središnja banka (ECB) i Centralne nacionalne banke (NCB) čine Europski sustav centralnih banaka (ESCB) koji je federalnog tipa i uveden je 1. lipnja 1998. godine i samo one imaju pravnu osobnost. ECB od svog osnivanja stvara svoj kapital, a udio svakog NCB-a računajući i zemlje koje ne sudjeluju u euru određen je prema broju stanovnika i BNP-u Europske unije (Tablica 1). Samo zemlje članice zone uplaćuju svoj ukupni udio, dok su se ostale zemlje ograničile na 5%. Organi ESCB-a su: Upravno vijeće, Izvršni odbor i Opće vijeće ECB-a. Prioritet stabilnosti cijena razlikuje ECB od američkih federalnih rezervi, a uzimaju u obzir i ciljeve rasta i stvaranje zaposlenosti. Nezavisno ECB-a osigurana je federalnom strukturom i slobodnom cirkulacijom kretanja kapitala. Uplaćeni upisani kapital nacionalnih središnjih banaka europodručja u kapital ESB – a iznosi 8.193.096,55 EUR, a njegovu postotnu podjelu možemo vidjeti u Tablici 1.

Tablica 1: Doprinosi nacionalnih središnjih banaka europodručja kapitalu ESB - a

Nacionalne centralne banke	Udio kapitala u %
Njemačka	21,4394
Francuska	16,6108
Italija	13,8165
Španjolska	9,6981
Nizozemska	4,7662
Belgija	2,9630
Austrija	2,3804
Grčka	2,0117
Portugal	1,9035
Finska	1,4939
Irska	1,3772
Slovačka	0,9314
Litva	0,4707
Slovenija	0,3916
Latvija	0,3169
Luksemburg	0,2679
Estonija	0,2291
Cipar	0,1750
Malta	0,0853

Izvor: Prikaz autorice

Prema prikazanim podacima iz 2021. godine, možemo zaključiti da Njemačka, Francuska, Italija i Španjolska su zemlje čije nacionalne središnje banke najviše doprinose udio kapitala ESB – a, dok Luksemburg, Estonija, Cipar i Malta najmanje doprinose.

2.4. Problem inflacije pri uvođenju eura

Inflacija je karakteristična pojava u suvremenim gospodarstvima, a osnovno joj je obilježje rast opće razine cijena, odnosno pad vrijednosti novca. Niska stopa inflacije potiče rast proizvodnje, investicije i zaposlenost, a u dugom roku utječe na stabilnost cijena s obzirom na veću proizvodnju. Specifična je iz dva razloga, prvi je da sama po sebi nosi učinak ubrzavanja i povećavanja stope inflacije, to jest sve bržeg i intenzivnijeg porasta cijena, dok je drugi razlog važnost relativnih cijena, odnosno omjera cijena pojedinih proizvoda i usluga. Učinci inflacije proizlaze jer se u razdoblju inflacije cijene i plaće ne kreću prema istoj stopi pa dolazi do promjena u relativnim cijenama. Dva učinka inflacije su redistribucija dohotka i bogatstva između različitih skupina ljudi te smanjena ekonomska efikasnost čija je posljedica iskrivljenja u relativnim cijenama pogrešna alokacija resursa i poremećaj u proizvodnji različitih dobara ili povremeno u proizvodnji i zaposlenosti cjelokupnoga gospodarstva. (Benić Đ., 2016.)

Kućanstva imaju različite potrošačke navike u smislu da jedni posjeduju automobil, dok drugi putuju javnim prijevozom zbog čega prosječne potrošačke navike svih kućanstava određuju ponder koji se dodjeljuje različitim proizvodima i uslugama u mjerenju inflacije. Dobra i usluge na koje kućanstva troše uzimaju se u obzir u mjerenju inflacije, a neka od njih su hrana, dnevne novine, benzin, odjeća, osobna računala, perilice rublja, usluge frizera, osiguranja ili najma stambenog prostora. Oni su prikazani u košarici gdje svaki proizvod je određen cijenom s vremenskom promjenom. Godišnja stopa inflacije je cijena ukupne košarice u određenom mjesecu uspoređena s njezinom cijenom isti mjesec prethodne godine. Inflacija potrošačkih cijena mjeri se harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena na cijelom europodručju (u daljnjem tekstu HIPC).

Pojam „harmonizirani“ možemo opisati kao činjenicu da je na države u Europskoj uniji primjenjena ista metodologiju i time se može postignuti usporedivost podataka među različitim državama. Na ovaj način mogu se pratiti promjene cijena u gospodarstvu, a Europska središnja banka na taj način donosi pravilne odluke. Glavna zadaća je održavanje stabilnosti cijena, to jest stopu promjene cijena niskom, stabilnom i predvidljivom tijekom vremena. Istraživanja su pokazala da se stabilnost cijena najbolje održava ciljanjem inflacije od 2% u srednjem roku. Primarni instrument monetarne politike je određivanje kamatnih stopa ECB-a koje utječu na uvjete financiranja i gospodarska kretanja čime se pridonosi održavanju inflacije na ciljnoj razini ECB-a. Pravi alati nam omogućuju da cijene održimo stabilnima, kao što su kamatne stope koje su primarni instrument koji koristimo za našu

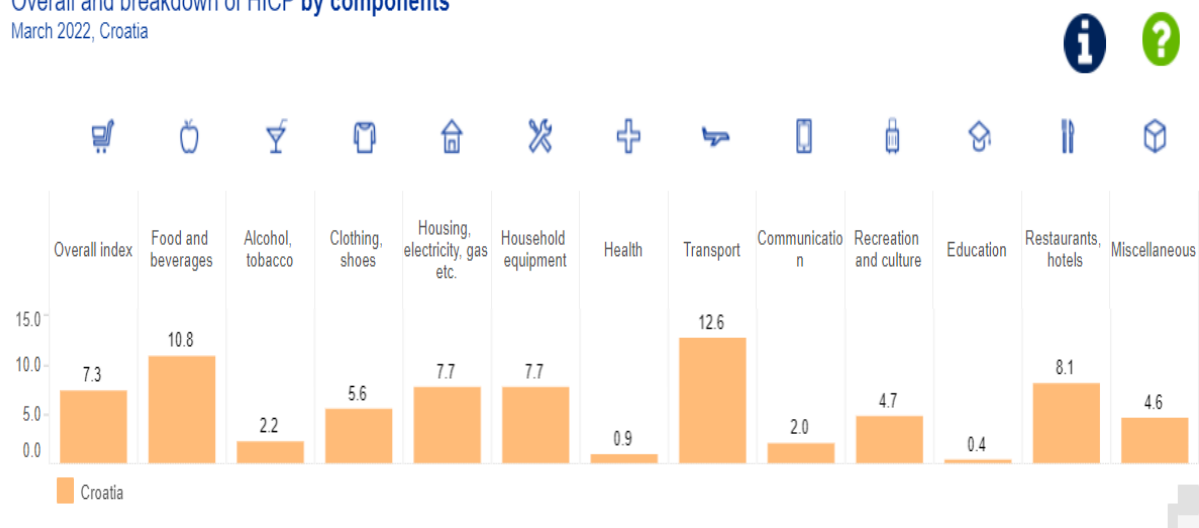
monetarnu politiku, a tu su i novi instrumenti kao odgovor na velike promjene i šokove u gospodarstvu koji zadatak održanja stabilnosti cijena učine izazovnijim.

Potreba za načinom mjerenja inflacije pojavila se uvođenjem eura u cijelom europodručju koji bi bio usporediv u različitim državama te kojim bi se postigla potpunost podataka i izbjegla preklapanja. To je postignuto HIPC-om i povezanim skupom pravno obvezujućih standarda. Utjecaj jedne promjene cijena na HIPC ovisi o tome koliko kućanstva prosječno troše na taj proizvod. Kod malih pondera roba ili usluga, promjene cijena neće imati značajan utjecaj na ukupni HIPC, za razliku od pondera visokih vrijednosti koje većinom imaju energenti ista postotna promjena cijene kao kod nižih vrijednosti na HIPC imat će oko deset puta veći utjecaj. HIPC se izračunava prikupljanjem cijena, dodjeljivanjem pondera grupama proizvoda te dodjeljivanjem pondera državama. Prikupljanje cijena obavlja se svaki mjesec u svakoj državi u prosjeku za 700 vrsta reprezentativnih dobara i usluga, a točan broj proizvoda razlikuje se od države do države.

Cijene svakog proizvoda iz različitih trgovina i zemalja prikupljaju se i analiziraju prema ponderima. Prema važnosti za proračun prosječnog kućanstva grupama proizvoda dodjeljuju se ponderi koji se redovito prilagođavaju kako bi indeks ostao reprezentativan i pokazivao promjene potrošačkih navika na temelju rezultata anketa. Na taj način možemo vidjeti rezultate na nacionalnoj razini za određeni mjesec i godinu te robu i uslugu koja se mjeri pojedinačno i na početku dijagrama sveukupni indeks, a rezultati koji su prikazani obrađuje i objavljuje nacionalni zavod za statistiku za svoju državu(Grafikon 1).

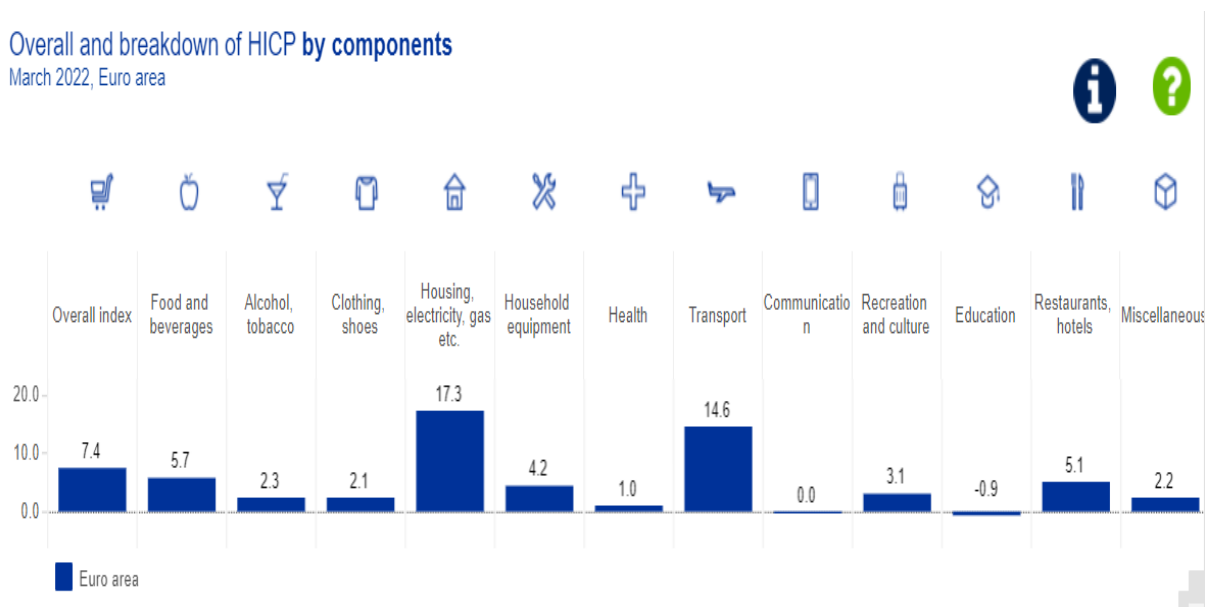
Overall and breakdown of HICP by components

March 2022, Croatia

Grafikon 1: HIPC Republike Hrvatske u ožujku 2022. godine (Izvor: Eurostat, 10.05.2022.g.)

U europodručju svi nacionalni zavodi za statistiku šalju podatke Eurostatu, to jest Statističkom uredu Europskih zajednica. Eurostat izračunava HIPC za cijelo europodručje te na taj način brine o kvaliteti nacionalnih podataka prateći usklađenost s pravno obvezujućim standardima (Grafikon 2).

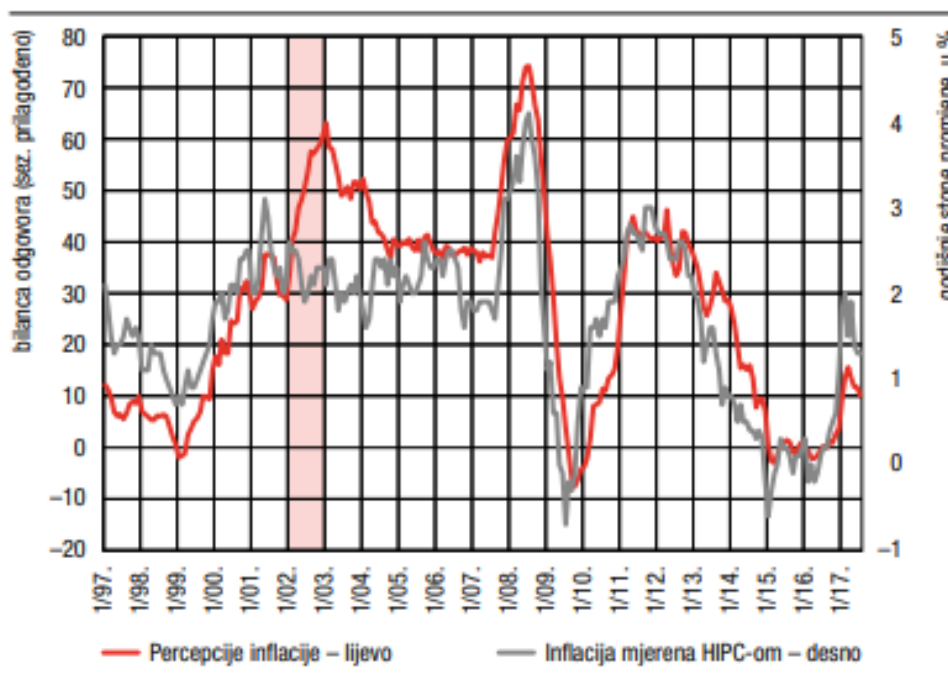
Grafikon 2: HIPC Europskog područja u ožujku 2022. godine (Eurostat, 10.05.2022.g.)

Na temelju podataka iz dijagrama Republike Hrvatske i Europe možemo zaključiti da u Republici Hrvatskoj su veće vrijednosti HIPC – a nego u dijagramu Europe, a to se najviše može primjetiti kod svih dobara i usluga, osim energenata i prijevoza, dok je ukupni indeks u Hrvatskoj niži za 0,1 od Europe. Također, anketama koje se provode među potrošačima ostavlja se dojam inflacije čini višom nego što pokazuju indeksi cijena. Gledajući sa znanstvene strane, dokazana je veća pažnja prema porastu cijena s obzirom na normalne cijene ili njihov pad jer se potrošači duže sjećaju povećanja cijena nego stabilnosti ili smanjenja cijena. Na primjeru redovitih gotovinskih troškova kao što su naftni derivati, osnovne namirnice i redovne prijevozne karte koje se često kupuju posvećuje im se velika pažnja u smislu porasta cijena odnosno inflacije, a time se negativno procjenjuje stvarna stopa inflacije.

S druge strane, svakodnevno se ne primjećuje neredovita kupnja i izravna terećenja računa, kao ni luksuzna daleka putovanja i kupnja novih automobila. U zadnjih dvije godine od nastanka pandemije, novčanice se sve manje koriste, a njih su zamjenila sve više plaćanja automatskim bankovnim prijenosom, izravna terećenja ili trajni nalozi. Kućanstva pogođena natprosječnom inflacijom svjesnija su od onih koja su pogođena ispodprosječnom inflacijom. Na primjeru možemo to objasniti kroz cijene energenata koje mogu porastu puno više od cijena odjeće ili manje promjenjivih dobara ili usluga, osobama koji troše više energenata

može se činiti da stopa inflacije premašuje HIPC jer je njihova osobna potrošnja veća od prosječne, a oni koji kupuju odjeću za svoje potrebe osjetit će nižu „osobnu“ inflaciju. U javnosti, percepcija inflacije pojedinih zemalja Europske unije izračunava se na osnovi mjesečnih anketa o pouzdanju potrošača, a objavljuje ih Europska komisija.

Saldo ili bilanca odgovora je agregatni pokazatelj percipirane inflacije, ili u drugom smislu riječi pokazatelj razlika onih koji su mišljenja da je došlo do znantnog ili umjerenog porasta cijena kroz dvanaest mjeseci i onih ispitanika koji su mišljenja da su smanjenje ili nepromijenjene cijene. Iz rezultata kojih dobijemo od ispitanika donose se zaključci o tome koji udio potrošača smatra da su cijene u dvanaestmjesecom razdoblju porasle, ali vrijednosti nisu izravno usporedive sa službenom, statistički izmjerenom stopom inflacije. Najbolji prikaz kretanje bilance možemo prikazati u dijagramu gdje je kretanje bilo skladno između percipirane i službene inflacije prije konverzije u zemljama europodručja (Grafikon 3). Obje inflacije u razdoblju od 1997. do 1999. godine su bile u padu, a nakon toga došlo je do porasta sve do početka 2002. godine gdje dolazi do razlaza između dviju inflacija i time se percipirana inflacija udaljava od službene u europodručju i doseže svoj maksimum u siječnju 2003. godine. U isto vrijeme, izmjerena službena mjera inflacije spušta se s 2,6% nakon godinu dana na 2,1%. Godišnja inflacija mjerena HIPC-om svoje kretanje u razdoblju od 2002. godine do 2004. godine kreće se u prosječnoj vrijednosti od 2,2%.

Grafikon 3: Inflacija mjerena HIPC – om i percepcije inflacije u europodručju u razdoblju od 1997. do 2017. godine (Izvor: Europska komisija i Eurostat, 10.05.2022.g.)

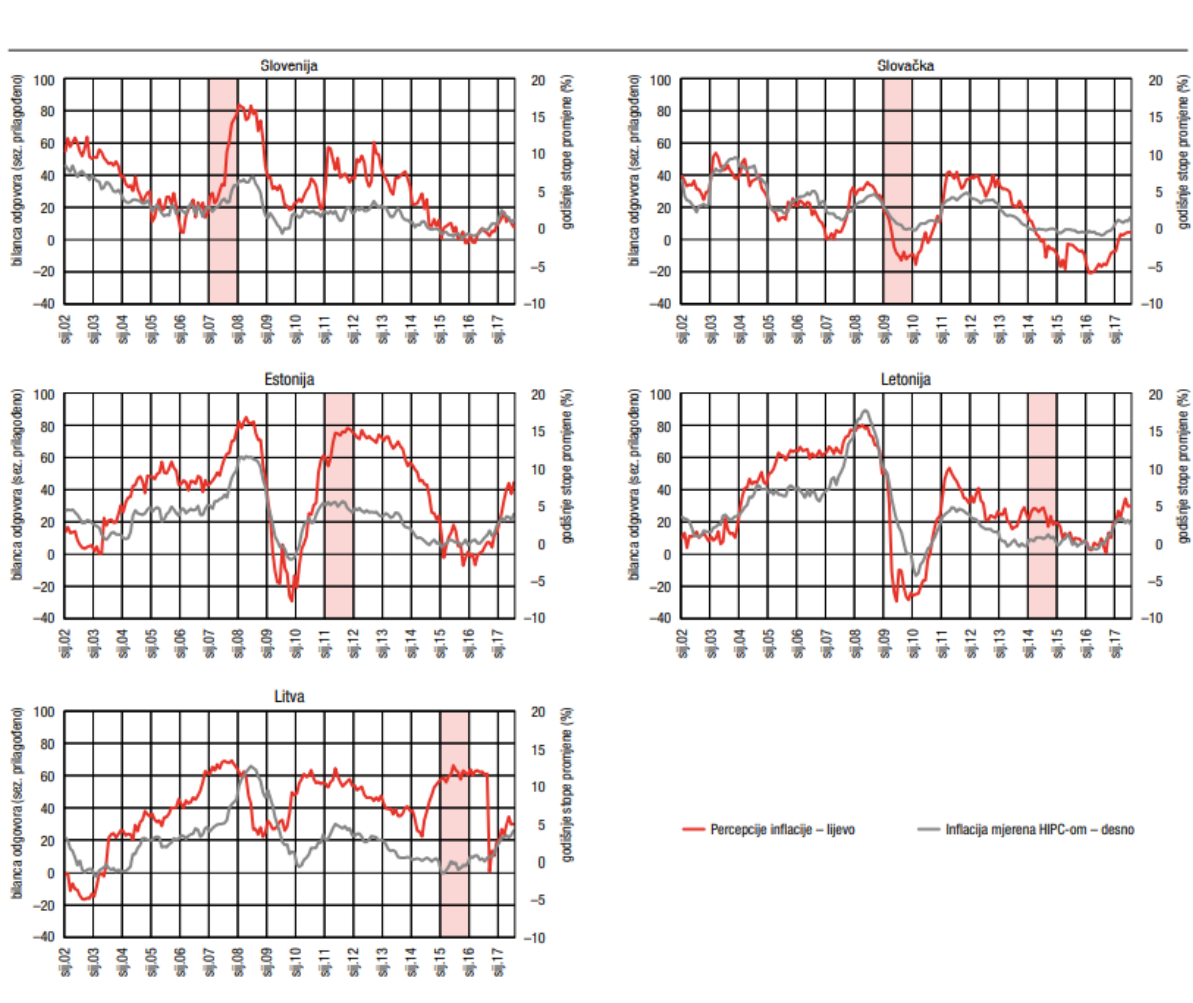
Kada bi se uzelo cijelo europodručje, dolazimo do istih rezultata kao i u dijagramu, to jest povećanja percipirane inflacije nakon konverzije u siječnju 2002. godine (Tablica 2), a taj porast nisu osjetile zemlje koje nisu uvele euro: Ujedinjeno Kraljevstvo, Danska i Švedska. Zemlju u kojoj je posebno bila izražena inflacija je Njemačka čiji stanovnici smatraju da cijene koje su porasle sredinom 2002. godine za oko 76 postotnih bodova su veće od onih koji smatraju da su cijene ostale iste ili smanjenje. Tijekom 2003. godine percepcije inflacije smanjile su se u Njemačkoj i Nizozemskoj, ali u većini zemalja inflacija koju percipiraju potrošači bila je u 2004. još uvijek viša nego u razdoblju prije konverzije.

Tablica 2: Inflacija mjerena HIPC-om i percepcije inflacije

	Inflacija mjerena HIPC-om				Percepcije inflacije			
	Prosječna godišnja stopa promjene				Bilanca odgovora, sez. prilagođeno			
	2001.	2002.	2003.	2004.	2001.	2002.	2003.	2004.
Belgija	2,4	1,5	1,5	1,9	39	41	46	49
Njemačka	1,9	1,4	1,0	1,8	39	68	46	30
Grčka	3,6	3,9	3,4	3,0	26	37	67	67
Španjolska	2,8	3,6	3,1	3,1	30	46	58	55
Francuska	1,8	1,9	2,2	2,3	21	43	45	47
Irska	4,0	4,7	4,0	2,3	46	54	59	48
Italija	2,3	2,6	2,8	2,3	29	41	65	50
Luksemburg	2,4	2,1	2,5	3,2	–	35	39	39
Nizozemska	5,1	3,9	2,2	1,4	59	89	87	55
Austrija	2,3	1,7	1,3	2,0	14	32	37	39
Portugal	4,4	3,7	3,2	2,5	44	50	57	52
Finska	2,7	2,0	1,3	0,1	–13	0	–7	–8
Europodručje	2,3	2,2	2,1	2,1	32	51	53	44
Danska	2,3	2,4	2,0	0,9	–13	–15	–22	–29
Švedska	2,7	1,9	2,3	1,0	–21	–15	–20	–20
Velika Britanija	1,2	1,3	1,4	1,3	–4	–9	–2	2

Izvor: Europska komisija i Eurostat, 25.05.2022.g.

U novim zemljama članicama europodručja zabilježen porast percipirane inflacije dogodio se nakon konverzije samo u Estoniji, dok je u Litvi godinu dana prije konverzije. U Sloveniji je trend kretanja percipirane inflacije i službene inflacije se uskladio prije uvođenja eura, a nakon njegovog uvođenja potrošačke cijene su rasle kao posljedica rasta sirove nafte i drugih sirovina na globalnom tržištu te povećanja domaće potražnje. Kretanje percipirane inflacije u novim članicama europodručja povoljno je djelovala činjenica da su u tim zemljama prije uvođenja eura potrošači bili dobro informirani o novoj valuti i iskustvima starih zemalja članica i sa dobro organiziranom kampanjom koja je potrošače upozoravala na prekomjerno povećanje cijena pojedinih proizvoda (Slika 2).

Slika 2: Inflacija mjerena HIPC-om i percepcije inflacije u novim članicama europodručja (Izvor: Europska komisija i Eurostat, 25.05.2022.g.)

3. ISKUSTVA EU DRŽAVA PRI UVOĐENJU EURA

Posljedica konverzije nacionalnih valuta u euro bila je blaga, a mjerena je indeksom potrošačkih cijena na ukupnu inflaciju, a posebnu pažnju na veće cijene primjećeno je kod uslužnog sektora i onih dobara koje se češće kupuju. Konverzija sa sobom donosi porast cijena koje mogu objasniti činitelji, kao što je prebacivanje troškova konverzije sa poduzeća koji su obuhvaćeni troškovima promjene cjenika i troškovima informatičkih usluga na potrošače. Nadalje, poznato je da se znatan dio cijena formira u privlačnom zapisu što podrazumijeva zaokruživanje cijena kako bi plaćanje bilo praktično ili formiranje cijena tako da završavaju sa znamenkom 9, takozvana psihološke cijene, što na potrošače djeluje tako da podcjenjuju trošak kupnje proizvoda. Problem rasta cijena u vrijeme konverzije je što većina poduzetnika ne zaokružuje cijene jednako, odnosno ispravno na manje ili veće cijene u pojedinim slučajevima kako bi te cijene privukle potrošače, već su cijene zaokružene naviše.

Poticaj povećanja cijena može doći jer poduzeća smatraju da potrošači zbog lakšeg preračunavanja cijena iz eura u bivšu valutu, ne primjenjuju točan fiksni tečaj konverzije već kako bi sebi olakšali dolaze do netočnih rezultata sa pretpostavkom ignoriranja malih promjena cijena. Poduzeća iskorištavaju novonastalu situaciju za povećanje cijena svojih dobara i usluga na tržištu, a time i njihove profitne marže. Prema Erhmann-u utjecaj inflacije na konverziju nacionalne valute u euro je manji u zemljama gdje je preračunavanje iz stare valute u euro jednostavan omogućavajući brzu i relativno točnu konverziju, dok u zemljama gdje je preračunavanje složeno potrošači se služe džepnim kalkulatorima, a u manjoj mjeri nepreciznim pravilima preračunavanja. Precizna procjena učinka konverzije u euro na ukupnu inflaciju nije moguća zbog brojnih činitelja koji istodobno djeluju na kretanje cijena.

Na porast cijene događa se i usred vremenskih neprilika kao što je bilo početkom 2002. godine gdje se bilježio rast cijena voća i povrća zbog izrazito hladne zime kao i povećanje trošarina na duhanske prerađevine i slično. Studije su pokazale da učinak inflacije u pojedinim zemljama prikazuju blagi doprinos. Možemo uzeti za primjer Francusku, Belgiju i Portugal gdje je učinak inflacije procijenjen na 0,2 postotna boda, Njemačka na 0,3 postotna boda, a Italija od 0,1 do 0,6 postotnih bodova (Tablica 3). U novim zemljama članicama koje ćemo neke od njih obraditi u daljnjem tekstu, nije prelazila 0,3 postotna boda. Uspoređujući mjesečna kretanja cijena iz prethodnih godina, dolazi do odstupanja od kretanja cijena ostalih zemalja u Europskoj uniji tijekom konverzije. Promjene cijena stvarale su razlike koje su bile očekivane ili stvarne cijene pojedinih komponenti smatrano kako je to neuobičajna promjena cijena.

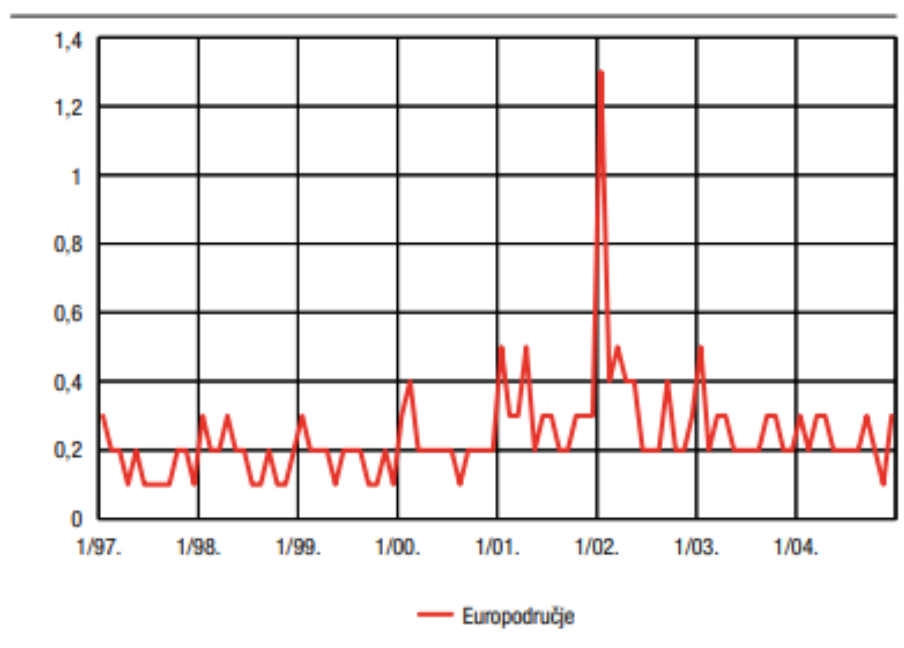
Tablica 3: Ocijenjeni učinak konverzije nacionalnih valuta u euro na stopu inflacije, u postotnim bodovima

Rad	Zemlja	Razdoblje	Ocijenjeni učinak na ukupni HIPC (p. b.)
Stare zemlje članice			
Eurostat (2003.)	Europodručje	12./2001. – 1./2002.	0,09 – 0,28
Hüfner i Koske (2008.)	Europodručje	7./2001. – 7./2002.	0,34
Sturm et al. (2009.)	Europodručje	12./2001. – 1./2002.	0,05 – 0,23
Attal-Toubert et al. (2002.)	Francuska	12./2001. – 4./2002.	0,2
Banco de España (2003.)	Španjolska	12./2001. – 6./2002.	0,4
Deutsche Bundesbank (2004.)	Njemačka	1./2002.	0,3
Folkertsma et al. (2002.)	Nizozemska	1./2002.	0,2 – 0,4
Mostacci i Sabbatini (2008.)	Italija	12./2001. – 12./2002.	0,1 – 0,6
National Bank of Belgium (2002.)	Belgija	6./2001. – 4./2002.	0,2
Santos et al. (2002.)	Portugal	1./2002. – 3./2002.	0,21
Nove zemlje članice			
Eurostat (2007.)	Slovenija	12./2006. – 1./2007.	0,3
Eurostat (2009.)	Slovačka	12./2008. – 2./2009.	do 0,3
Eurostat (2011.)	Estonija	12./2010. – 3./2011.	0,2 – 0,3
Eurostat (2014.)	Letonija	12. /2013. – 1./2014.	0,12 – 0,21
Eurostat (2015.)	Litva	12. /2014. – 1./2015.	0,04 – 0,11
IMAD (2007.)	Slovenija	12./2006. – 2./2007.	0,24
Room i Urke (2014.)	Estonija	7./2010. – 6./2011.	0,0 – 0,5

Izvori: navedeni u prvom stupcu

Izvor: Eurostat, 25.05.2022.g.

U slučaju kada dolazi do neuobičajne promjene cijena, a nema objašnjenja zašto cijena raste, kao što su na primjer loše vremenske prilike, porast cijena energenata, administrativne odluke, povećanje trošarina i slično, možemo zaključiti prema Eurostatu² da je to posljedica konverzije nacionalne valute u euro. U tablici možemo vidjeti i druga istraživanja za europodručja kao cjelinu koji procjenjuju učinak konverzije na 0,34 postotna boda, odnosno između 0,05 i 0,23 postotna boda, a učinak konverzije razlikuje se od zemlje do zemlje. Prigušeni rast potražnje u zemlji smanjuje rizik povećanja cijena. Kako bi smanjio utjecaj konverzije na porast inflacije, prije i poslije konverzije određeno vrijeme uvedeno je obvezno dvojno isticanje cijena u trgovinama u staroj valuti i euru, dok kod starih zemalja članica rast cijena zbog konverzije prigušuje veći stupanj konkurencije na tržištu.

Grafikon 4: Mjesečne stope promjena kretanja potrošačkih cijena u restoranima i kafićima u europodručju (Izvor: Eurostat, 20.05.2022.g.)

Na gore navedenom dijagramu na analizi europodručja možemo primjetiti kako konverzija povisuje cijene manjem udjelu proizvoda. U toj visokoj amplitudi nalazi se većim djelom uslužni sektor. Udio koji oni čine u ukupnoj košarici za izračun indeksa potrošačkih cijena relativno je mali što doprinosi blažem učinku na ukupni indeks. Zemlje koje su u najvećem postotku osjetile porast cijena u restoranima nakon konverzije bio je u Nizozemskoj (3,5%), Njemačkoj (2,2%) i Finskoj (2%), a ostale zemlje članice osjetili su blag porast (od 0,2% do 0,5%). Veći postotak promjene cijena u uslugama ugostiteljstva možemo objasniti takozvanim *menu cost modelom*³. Ugostiteljstvo je specifičan sektor gdje je vrlo izražena rigidnost cijena i zbog toga su mijenjanje cijena se događa vrlo rijetko.

² Statistički ured Europske unije

³ Model rigidnih cijena u kojemu postoji fiksni trošak promjene cijena

Nakon konverzije, slijedom svega navedenoga raste agregatna inflacija kroz prva dva mjeseca u tom sektoru zbog toga što velik broj restorana iznadprosječno mijenja cijene. Kako se ne bi narušili odnosi s klijentima, konverzija može prikladno opravdati povećanje cijena. Cijene dobara u odnosu na cijene usluga nisu zabilježila veliki porast zbog konverzije, ali izrazitiji učinak konverzije na intezitet rasta cijena zabilježen je kod dobara koje se češće kupuju jer su u većini slučajeva jeftina. Zaokruživanjem cijena tih dobara kako bi potrošačima opet postale privlačne za posljedicu ima njihovo izrazito poskupljenje. Dobra čije cijene postižu veću vrijednost u slučaju svakodnevnih trajnih potrošnih dobara imaju praksu zaokruživanja na niže vrijednosti zbog znatne konkurencije na tim tržištima i tehničkom napretku u proizvodnji i distribuciji tih dobara. Na primjeru zemlje članice Estonije, konverzija u euro je imala pozitivan učinak kod dobara kao što su hrana, bezalkoholna pića, tekstilni materijali i motorna vozila .

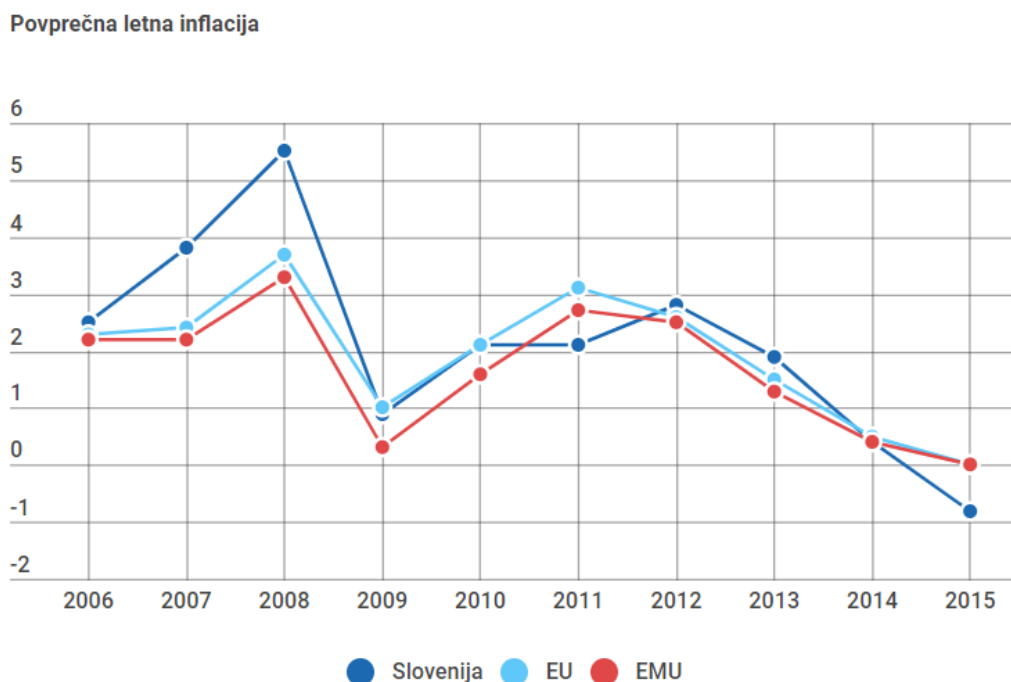
3.1. Slovenija

Slovenija je 1. svibnja 2004. godine pristupila Europskoj uniji, euro kao službenu valutu uvela 1. siječnja 2007. godine, a članica *schengenskog* područja je od 21. prosinca 2007. godine. Ulazak u EU bio je zbog ekonomskih razloga i manje razvijenosti od ostalih članica te približavanje razvijenijim državama. Od osamostaljenja Republike Slovenije 1991. godine, strateški cilj države bio je ulazak u EU, prateći aktivno svoju europsku orijentaciju, razvijanje i građenje institucionalnih odnosa s EU. Pridruživanje EU proizlazilo je iz njezine bliske političke, gospodarske, kulturne i društvene pozicije u Europi, kao i iz sigurnosnih razloga jer je vjerovala da može učinkovitije rješavati pitanja nacionalne sigurnosti i obrane unutar EU i NATO-a. Vijeće Europske unije 11. srpnja 2006. godine odobrilo je slovenski zahtjev za pristupanje europodručju 2007. godine. Euro je zamijenio slovenski tolar (SIT) čiji je konverzijski tečaj iznosio 1 EUR = 239, 640 SIT.

Euronovčanice i eurokovanice do službenog ulaska u europodručje trebale su biti dostupne u cijeloj državi, a tome je prethodilo opskrba banaka u Sloveniji koje su od rujna 2006. godine primile 250 milijuna eurokovanica u vrijednosti od 84 milijuna EUR i 41,5 milijuna euronovčanica u vrijednosti od 772 milijuna EUR. Gotovinom su opskrbljene maloprodajne trgovine i poduzeća, a središnja banka Slovenije preko poslovnih banaka počela je prodavati komplete za upoznavanje eurokovanica profesionalnim osobama koje su zadužene za gotovinu. Kratko vremensko razdoblje adaptacije eura možemo prepisati čimbenicima:

- Naglasak na makroekonomskoj stabilnosti tijekom cijelog razdoblja,
- Postupni pristup ekonomskim reformama u procesu tranzicije,
- Nacionalna podrška projektu usvajanja eura,
- Jasni prioriteti ekonomskih politika i
- Čvrsti datumi usvajanja eura.

Prije uvođenja eura, spuštena je razina inflacije i na taj način se približila razini referentne vrijednosti Maastrichtskog kriterija inflacije u 2005. godini. Nakon dvije godine od usvajanja eura inflacija je počela ponovo rasti. Među svim zemljama europodručja, bilježila je najvišu stopu inflacije, a to kretanje stope inflacije bio je posljedica je rasta globalnih cijena hrane i energije i sveukupno osjetno poskupljenje potrošačke košarice zemalja. Usprkos globalnoj krizi, deficit javnih financija ostao je na rubu granica kriterija od 3% BDP-a, a fiskalni deficit iznosio je oko 1%, to jest nakon usvajanja eura približio se nuli. Rana pripremljenost za uvođenje eura i ekonomska strategija, državu je vodila ka makroekonomskoj stabilnosti, fiskalnoj ravnoteži i ravnoteži u bilanci plaćanja.

Grafikon 5: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2006. do 2015. godine između Slovenije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 30.05.2022.g.)

Uvođenje eura u Sloveniji doprinjelo je većoj transparentnosti cijena i lakšu usporedbu cijena s drugim zemljama koje koriste istu valutu. U razdoblju od 2006. godine do 2015. godine cijene koje su mjerene harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena (HICP) u prosjeku su porasle za 20,2%, a u EMU-u za 15,2% (Grafikon 5). U tih devet godina, na primjer šalica kave u baru porasla je za 48%, litra pive za 42%, a žensko šišanje za 29%. S druge strane, uvođenjem eura kamate su se smanjile, tako je usklađena dugoročna kamatna stopa za potrebe procjene konvergencije smanjila s 4,23% na 1,61%. U 2015. godini, Slovenija je izvezla 41%, a uvezla 27% više robe nego 2006. godine, dok je prosječna mjesečna neto plaća u 2015. godini bila u prosjeku 31% veća nego u 2006. godini, a BDP po stanovniku veći za 19%.

3.2. Slovačka

Slovačka je država članica EU od 1. svibnja 2004. godine, članica europodručja od 1. siječnja 2009. godine, a *schengenskog* područja od 21. prosinca 2007. godine. Neovisnost države uspostavljena je 1993. godine čime je članstvo u Uniji prepoznato kao jedno od prioriteta slovačke vanjske politike. Temeljem vremena bivše federalne države, odnosi sa EU karakterizirani su dobrom pravnom i institucionalnom stabilnošću od samog pristupnog procesa. Prva rasprava o uvođenju eura u Slovačkoj odvijala se u stručnim krugovima od 2002. godine do 2003. godine, to jest prije pristupa Uniji, a u 2003. godini nadležna nacionalna tijela izradila su Strategiju usvajanja eura u kojoj su analizirane ekonomske posljedice ulaska u europodručje. Zbog interesa uvođenja eura potrebne su bile gospodarske reforme jer je to bio jedini način za postizanje brzog i dugoročno održivog gospodarskog rasta.

Nakon deset godina uvođenja eura, postignut je impresivan napredak države tijekom i nakon tranzicije u europodručje te prihvaćenje eura. Životni standard se gotovo udvostručio što pokazuje činjenica da se BDP povećao za 94% između 2003. i 2017. godine. Nacionalna Banka Slovačke smatra da je zajednička valuta imala pozitivnih učinaka, ali stvarne koristi od eura bile su niže od očekivanih zbog globalne gospodarske krize i dužničke krize u europodručju koje su negativno utjecale na globalna gospodarska kretanja. Pozitivne promjene dolaskom eura odrazile su se na niže transakcijske troškove, uklonjenjem trećajnog rizika u vanjskoj trgovini s europodručjem, a rizik trgovanja sa zemljama izvan eurozone smanjen.

Grafikon 6: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Slovačke, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 31.05.2022.g.)

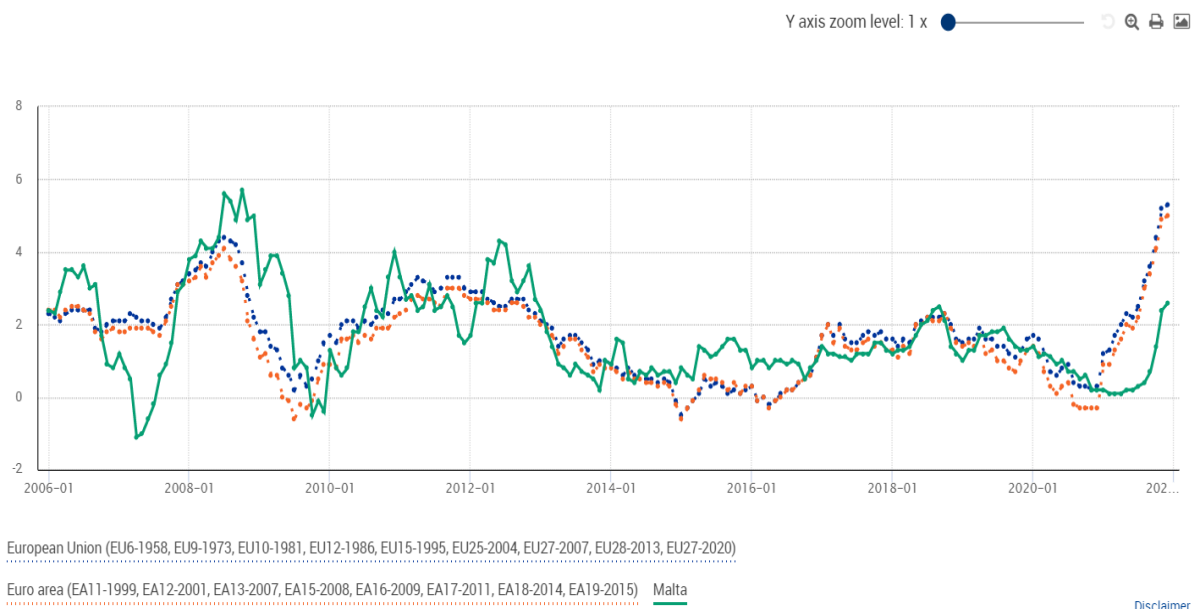
Trgovina je trebala biti glavni kanal Slovačke od koje će imati koristi od eura, ali međunarodnu trgovinu znatno je usporila globalna kriza i rast nacionalne trgovine u okruženju globalno sporije trgovine je više izazovniji. Drugi razlog sporijeg rasta trgovine je nepostojanje temeljnih gospodarskih reformi u posljednjih deset godina, a gubitak institucionalne konkurentnosti u odnosu na zemlje na sličnoj razini razvoja pogoršalo je sposobnost Slovačke da se učvrsti na stranim tržištima. Rasta vanjske trgovine i BDP-a povećao se oko pola manje od očekivanog, a inflacija i troškovi kamata bili su niži od očekivanih u godini kada je uveden euro što se može vidjeti na dolje prikazanom dijagramu gdje su vrijednosti u 2009. godine i na području Europske unije bile oko 6% (Grafikon 6).

3.3. Malta

Malta je država članica EU-a od 1. svibnja 2004. godine, europodručja od 1. siječnja 2008. godine, a članica schengenskog područja od 21. prosinca 2007. godine. Temeljni odnosi Malte i Europske unije postavljeni su potpisivanjem Sporazuma o pridruživanju u prosincu 1970. godine koji je pozivao na stvaranje carinske unije temeljene na slobodnoj trgovini između Malte i Europske ekonomske zajednice (EEZ). Službena molba Malte podnesena je u srpnju 1990. godine, a pozitivno mišljenje Europske komisije uslijedilo je 1993. godine. Međutim, zahtjev je privremeno zaustavljen 1996. godine kada je promjena Vlade rezultirala i promjenom političkog smjera, ali već sljedeće godine malteška Vlada je izrazila želju da traži što bliskiji odnos s Europskom unijom s posebnim geopolitičkim i gospodarskim okolnostima same države i vodeći računa o pravnoj stečevini Unije i njenom okviru djelovanja.

Europska komisija u veljači 1998. godine Vijeću predstavlja akcijski plan koji je zacrtao područje slobodne trgovine i poboljšanu suradnju s Maltom. Nakon novih izbora u rujnu iste godine Malteška Vlada obavješćuje Vijeće o svojoj želji za ponovnom aktivacijom članstva Malte u Europskoj uniji. Službeni pregovori završeni su do kraja 2002. godine, a referendum je održan u ožujku 2003. godine na kojem izglašano članstvo za ulazak u Europsku uniju. Ulaskom u EU, Malta se promijenila na puno načina, kao na primjer obnovom geopolitičke važnosti kao male otočne države na Mediteranu i dolaskom temeljnog političkog, gospodarskog i društvenog razvoja. Veća povezanost godinama rezultirala je smanjenje izoliranosti i povećanje međunarodne suradnje. Gospodarstvo se temelji na uslugama, a proizvodni sektor prema proizvodima visoke vrijednosti.

Euro kao zakonsko sredstvo plaćanja na Malti postao je 1. siječnja 2008. godine tako zamijenivši maltešku liru (MTL) po neopozivo utvrđenom tečaju od 1 EUR = 0,429300 MTL. Zbog uvođenja eura, stanovnici Malte imali su problem sa preračunavanjem jer su se tek navikli na dotadašnju valutu Liru koja je bila na snazi od 1973. godine. Zbunjenost Maltežana proizlazi u preračunavanju jer jedna malteška Lira vrijedi 2,33 eura, i zbog toga starije osobe često puta nisu znale koliko u rukama imaju novaca. S druge strane, na uvođenje eura posebno su se pripremili poslovni ljudi, vlasnici trgovina i poduzeća. Za Maltežane euro u rukama značilo je biti dio europskog bloka te kao vrlo česti putnici po Europi već su iskusili blagodat eura. U dolje navedenom grafikonu možemo primjetiti kako je prosječna inflacija imala porast u godini uvođenja eura kao i sve ostale zemlje koje je u tom razdoblju pogađala globalna kriza (Grafikon 7).

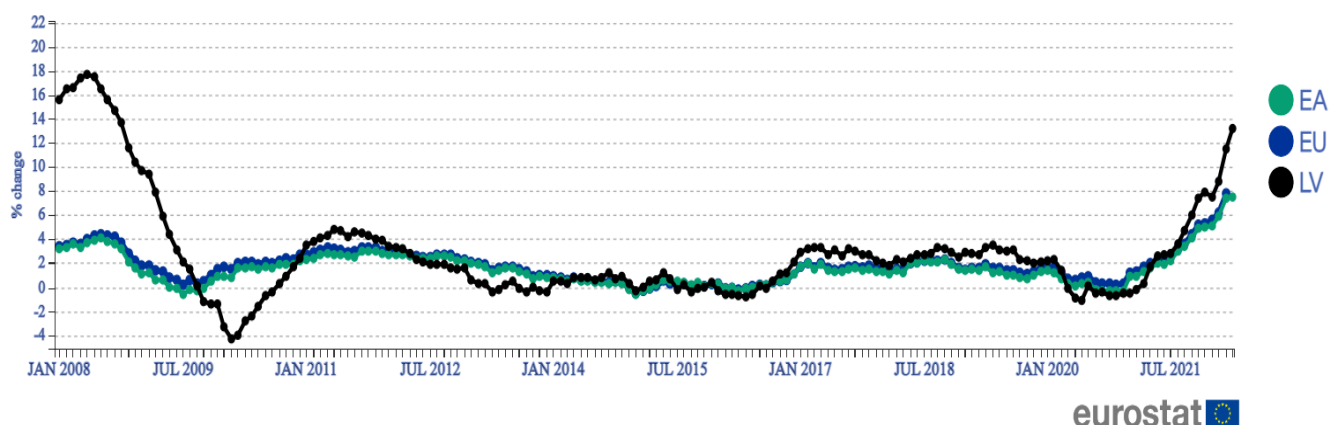
Grafikon 7: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2006. do 2021. godine između Malte, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 31.05.2022. g.)

3.4. Latvija

Latvija je država članica od 1. svibnja 2004. godine, članica europodručja od 1. siječnja 2014. godine te *schengenskog* područja od 21. prosinca 2007. godine. Put do Europske unije za Latviju nije bio lagan, s obzirom na osjetljivu geopolitičku situaciju izbor u korist Europe nakon desetogodišnjeg procesa pristupanja bio je očigledan. Pristupanje u EU predviđeno je za jačanje Latvije da bude neovisna, demokratska i parlamentarna država kao i ekonomski prosperitet, blagostanje i sigurnost u suradnji s istomišljenicima zemlje. Ulazak u EU uz put prema članstvu u NATO-u smatra se jasno jamstvo opstanka Latvije, sigurnost i ekonomski razvoj, a time odluke o integraciji Latvije u EU su prihvaćene širokim konsenzusom. Iako Latvija nije velika zemlja u smislu teritorija ni stanovništva, ministri Latvije imaju isti utjecaj u Vijeću ministara EU, dok je na samim počecima bila više u ulozi promatrača.

Annual inflation rate

annual rate of change

Grafikon 8: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Latvije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 01.06.2022.g.)

Put prema uvođenju eura bio je spor i pun prepreka, kao što je dvoznamenkasta inflacija, previsok deficit koji su bili posljedica globalne financijske krize (Grafikon 8). Tijekom tog razdoblja, smanjen je porez na dodanu vrijednost na razinu usporedivu sa susjednim državama, a postojao i pritisak da se devalvira lat⁴ što bi potaknulo konkurentnost gospodarstva. Uvođenje eura u Latviji započelo je u srpnju 2013. godine inicijativom u obliku suradnje između poduzeća, Vlade i javnosti kako bi se omogućila poštena i transparentna implementacija eura i kako bi se pomoglo u zaštiti građana od neopravdanog povećanja cijena kao posljedice uvođenja eura. Sudionici su javno obećali da će se strogo pridržavati zakonodavstva vezanog uz uvođenje eura i obvezuju se da neće koristiti uvođenje eura kao razlog za podizanje cijena.

⁴ latvijska valuta prije uvođenja eura (LVL)

Cijene stovadeset često kupljenih proizvoda i usluga promatraju se u najvećim gradovima, a rezultati praćenja pokazuju da je 93,53% cijena stabilno, 2,51% je poraslo, a 4,06% smanjeno pod utjecajem sezonskih gospodarskih tendencija. Tijekom svog članstva u Europskoj uniji, zemlja se značajno promjenila, a to pokazuje integriranost u gospodarsko i sigurnosno područje, glavne trgovinske partnere – države članice i gospodarski rast koji je pojačan sudjelovanjem na međunarodnom tržištu. Lojalne saveznike i jaki glas u globalnoj politici može zahvaliti vanjskoj politici EU. Siromaštvo, nejednakost i socijalna uključenost problemi su koje još treba riješiti, ali Latvija je uspjela smanjiti jaz u životnom standardu s državama članicama EU za više od 20%. Bruto domaći proizvod (BDP) po glavi stanovnika bio je 42% prosjeka EU, a u 2017. godini dosegao je 67%. Višegodišnji proračun igrao je ulogu u promicanju gospodarskih i društvenih konvergencija te ga je Latvija uložila u infrastrukturu, energetska sigurnost, ekonomsku modernizaciju, ruralni razvoj i povećanju produktivnosti rada.

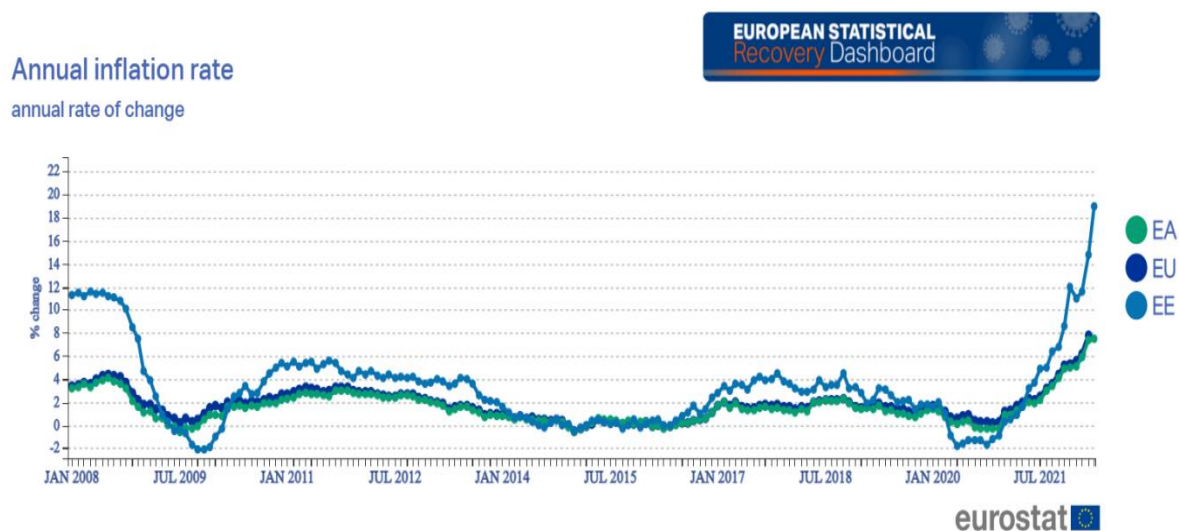
3.5. Estonija

Estonija je država članica EU od 1. svibnja 2004. godine, europodručja od 1. siječnja 2011. godine, a schengenskog područja od 21. prosinca 2007. godine. Ulazak u Europsku uniju učinio je ovu zemlju daleko većom nego ikada prije, četiri slobode EU – slobodno kretanje osoba, roba, usluga i kapitala pružile su izvrsnu mogućnost i proširile vidike zemlje. Veća stabilnost i gospodarstvo značajno je poraslo, utjecaj Estonije u europskim i svjetskim poslovima znatno se povećao. Interes Estonije u Europskoj uniji vrlo je širok, od jake monetarne unije do učinkovite vanjske politike. Pristupanje EU estonskom gospodarstvu dalo je snažan poticaj, a uvođenje eura pomoglo je gospodarstvu da izađe iz krize. Euro je povećao povjerenje u estonsko gospodarstvo pomažući privlačenju novih investicija u Estoniji i otvaranju novih radnih mjesta te je olakšalo putovanje i smanjilo troškove mijenjanja valuta kao i niže kamate na kredite.

Pozitivni učinci ulaska u Europsku uniju:

- Mogućnosti za samoostvarenje ljudi značajno su se proširile,
- EU je pomogao da se rad estonskih tijela za unutarnju sigurnost dovede na novu razinu kvalitete i pridonio poboljšanom osjećaju sigurnosti među građanima,
- Estonci su dobili Europsku zdravstvenu iskaznicu koja potvrđuje zdravstveno osiguranje u drugoj državi članici tijekom putovanja,
- Oko 22,6 milijuna eura dodijeljeno je iz programa regionalne konkurentnosti za pomoć muzejima u razdoblju od 2004. – 2013. godine,
- Estonija je bila jedna od pokretača Strategije Baltičkog mora čiji je cilj zaštita okoliša, povećanje blagostanja u regiji Baltičkog mora i ujedinjenje regije.

Problem koji je Estonija imala nije mogao spasiti samo euro jer ima malo unutarnje tržište čiji rad nije tako jeftin kao što je nekada bio, a postoji i nedostatak kvalificiranih stručnjaka na tržištu unatoč visokoj stopi nezaposlenosti koja je prije uvođenja eura bila oko 15% i postepeno se smanjila godinama nakon. Jedan od pozitivnih učinaka uvođenja eura bila je likvidacija valutnog rizika za osobe koje imaju kredite, a od kojih je većina podignuta u eurima. Dugoročna korist od niskih kamatnih stopa donijeti će vrlo praktične prednosti, dopuštajući estonskim građanima i poduzećima da se zadužuju s više povjerenja i sigurnosti. U niže prikazanom dijagramu možemo vidjeti da se Estonija susrela sa visokom inflacijom 2008. godine kao i ostale zemlje zbog globalne krize, ali je do ulaska u europodručje snizila inflaciju (Grafikon 9).

Grafikon 9: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Estonije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 01.06.2022.g.)

Nakon potvrđenih kriterija iz Maastrichta u siječnju 2011. godine, euro postaje službena valuta Estonije. Većina Estonaca podržala je uvođenje eura unatoč što su bili vezani za estonsku krunu u kojoj su vidjeli živopisan simbol obnovljene neovisnosti. Više od 60% podrške pružili su u prvi tjednima uvođenja eura, dok predstavnici ruske manjine koji čine oko 25% stanovništva zemlje bili su najskeptičniji prema euru te su kritizirali Vladu zbog previsokih socijalnih troškova koji su potrebni za ispunjavanje kriterija iz Maastrichta. Nakon procvata domaćeg tržišta koji je bio pod utjecajem jeftinih kredita, jako zadužena estonska javnost nije u stanju generirati domaću potražnju jer je značajna alternativa izvozu. Uvođenjem eura, Estonija će smanjiti troškove koje imaju poduzetnici, a zamjena estonske krune ojačalo je povjerenje stranih investitora i daljnje privlačenje ulaganja u zemlju.

3.6. Cipar

Vlada Republike Cipar sklopila je Sporazum o pridruživanju s EEZ 19. prosinca 1972. godine koji je nastupio na snagu 1. lipnja 1973. godine. Potpuna provedba dvofaznog sporazuma trebala je dovesti do Carinske unije u razdoblju od deset godina, a svrha Sporazuma sadržavala je dogovor o trgovinskoj, financijskoj i tehničkoj suradnji koji su se trebali primjenjivati za dobrobit cjelokupnog stanovništva otoka. Glavne odredbe prve faze sastojale su od postupnog smanjenja carina na industrijsku robu i poljoprivredne proizvode, dok je druga faza predviđala ukidanje svih ostalih trgovinskih ograničenja za proizvode uključene u Carinsku uniju, slobodno i neograničeno kretanje industrijskih i poljoprivrednih proizvoda te donošenje popratnih politika potrebnih za dovršetak Carinske unije. Cipar je državom članicom Europske unije postala 1. svibnja 2004. godine, europodručja od 1. siječnja 2008. godine, a trenutačno je postupku pridruživanja schengenskom području.

Usvajanje eura na Cipru zahtijevalo je da svi građani i stanovnici Cipra budu informirani jednostavnim jezikom, sustavno, pravovremeno i na ispravan način. Nacionalni plan prijelaza sa ciparske funte (CYP) na euro daje naglasak na suočavanje zabrinutošću zbog neopravdanog povećanja cijena, kroz formuliranje sveobuhvatnog okvira politike, informiranje malih poduzeća i ranjivih skupina stanovništva te uzima u obzir iskustva zemalja koje su to već učinile. Ulazak ciparske funte u ERM II⁵ 2. svibnja 2005. godine bio je prekretnica ciparskom putu prema eurozoni, s obzirom da kriterij stabilnosti tečaja zahtijeva sudjelovanje nacionalne valute ERM II najmanje dvije godine. Ulazak ciparske funte u ERM II zapečatio je stabilnost nacionalne valute do trenutka njezine zamjene eurom te je ona ostala blizu i malo iznad svog središnjeg pariteta, a pritom nije doživjela napetosti i probleme.

Europska komisija i Europska središnja banka objavile su u svibnju 2016. godine izvješća o konvergenciji, zadovoljavajući sve kriterije, ekonomske i pravne za usvajanje eura. Cipar je nakon uvođenja eura postigao značajan napredak u nominalnoj i stvarnoj konvergenciji zahvaljujući uspješnim politikama – dobro vođenim monetarnim politikama i politikama tečaja u kombinaciji s nizom reformi. U posljednom desetljeću HICP⁶ inflacija bila je obuzdana što znači prosječno 2,2% u 2007. godini. Kratkoročne i dugoročne kamatne stope posljednjih godina su pratile trend pada na razine u skladu s onima u europodručju u cjelini. Sudionici na tržištu imaju povjerenja u ciparska makroekonomska i fiskalna kretanja kao i u monetarnu i tečajnu politiku. Realni rast proizvodnje kao i BDP-a nakon uvođenja eura znatno je veći od rasta eurozone kao i snažno ulaganje u fiksni kapital. Cipar je doživio značajno financijsko produblјivanje koje odrazilo na snažnu kreditnu aktivnost.

⁵ tečajni mehanizam, tj. uključivanje nacionalne valute prema prethodno definiranoj razini tečaja nacionalne valute u odnosu na euro

⁶ harmonizirani indeks potrošačkih cijena

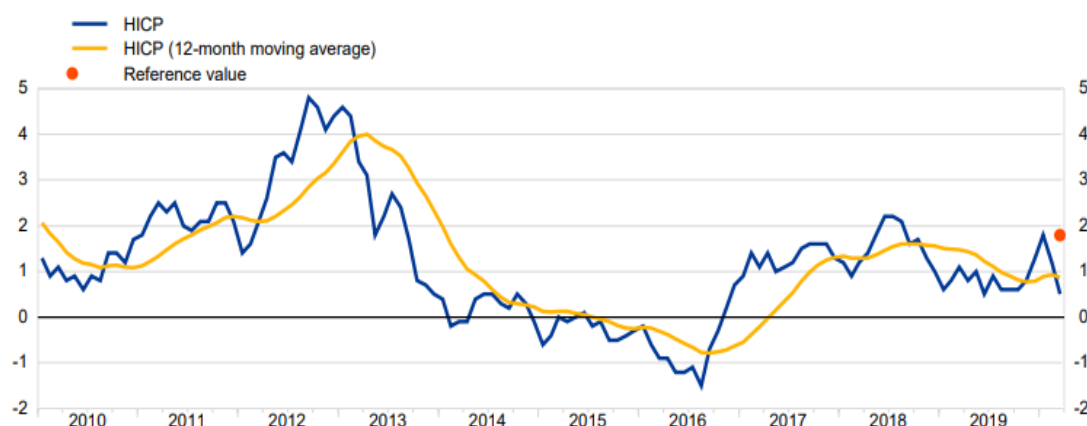
4. ULAZAK REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPODRUČJE

Republika Hrvatska pristupila je Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine, a ulazak u europodručje i schengensko područje još nije ostvarila. Od ulaska u Europsku uniju, Hrvatska je svjesna da ima obvezu prihvatiti euro uz ispunjenje svih konvergencijskih kriterija. Europska središnja banka je 1. listopada 2020. godine objavila da je donijela odluku o bliskoj suradnji sa Bugarskom narodnom bankom i Hrvatskom narodnom bankom. Ona je time preuzela odgovornost izravnog nadzora značajnih institucija u promatranim državama i postupke koje zajednički nadziru subjekte i nadgledaju manje značajne institucije koje su i dalje pod nadzorom nacionalnih nadzornih tijela. Bugarska narodna banka i Hrvatska narodna banka zbog zajedničkih interesa dijelile su suradnju zbog sigurne nesmetane integracije nacionalnih nadležnih tijela u jedinstvenom nadzornom mehanizmu.

Ulazak Hrvatske kao članice Europske unije u europodručje možemo izanalizirati kroz Izvješće o konvergenciji objavljeno u lipnju 2022. godine. Izmjerena dvanaestomjesečna prosječna stopa inflacije u travnju 2022. godine nalazila se ispod referentne vrijednosti kriterija stabilnosti cijena od 4,9 %, a iznosila 4,7 % (Grafikon 10).

Chart 5.3.1 HICP inflation and reference value ¹⁾

(annual percentage changes)

Sources: European Commission (Eurostat) and ECB calculations.

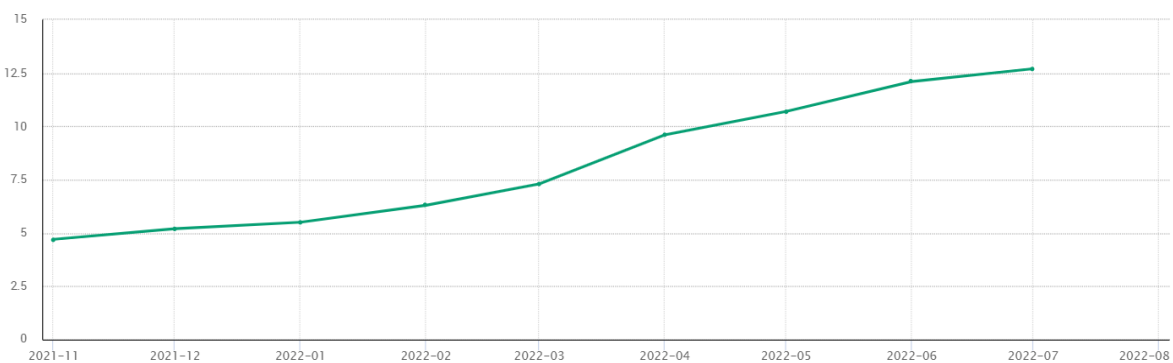
¹⁾ The basis of the calculation of the reference value for the period from April 2019 to March 2020 is the unweighted arithmetic average of the annual percentage changes in the HICP for Portugal, Cyprus and Italy plus 1.5 percentage points. The reference value is 1.8%.

Grafikon 10: HICP inflacija za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2010. godine do 2019. godine sa oznakom referentne vrijednosti (Izvor: Eurostat, 01.06.2022. godine)

Utjecaj na postepeni rast inflacije na mjesečnoj razini imaju porast cijena sirovina, širenje cjenovnih pritisaka i sve gore situacije zbog rusko – ukrajinskog rata. Ona se u posljednjih deset godina mijenjala u relativno širokom rasponu od -0,8 % do 4,7 % sa niskim prosjekom od 1,1 %. U nadolazećem razdoblju smatra se da će proces dostizanja dovesti do pozitivnih razlika inflacije u odnosu na europodručje jer su BDP po stanovniku i razine cijena niži nego u europodručju. Rast prekomjernih cjenovnih pritisaka i makroekonomskih neravnoteža mogu spriječiti odgovorajuće politike podupirajući proces dostizanja.

Iz prikazanog grafikona utjecajem povećanja cijena energenata i prehrambenih proizvoda prosječna inflacija rasla je u razdoblju od 2012. do 2013. godine, a već slijedeće godine je pala na vrlo nisku razinu i postala negativna 2015. i 2016. godine zbog nižih cijena sirovina i potiskivanjem domaćih cijena koje su bile pod pritiskom. Poticanjem kretanja cijena prehrambenih proizvoda i oporavkom domaće proizvodnje, inflacija je ponovo postala pozitivna u 2017. godini. U 2018. godini je porasla zbog ubrzavanja rasta cijena energije, ali već iduće godine pada zbog fiskalnih mjera smanjenja stope poreza na dodanu vrijednost koje su primjenjene na nekolicinu prehrambenih proizvoda i smirivanje porasta cijena energije. Tijekom prvih mjeseci 2020. godine kada je gospodarstvo pogodila pandemija dolazi do usporavanja inflacije na globalnoj razini i povukla je sa sobom snažan pad cijena energenata i energije. Potražnja za uslugama koje su povezani s turizmom naglo je pala jer je svijet bio zaustavljen u svojim domovima, a zaustavljanje prijevoza za posljedicu je imala slabu potražnju za trajnim proizvodima široke potrošnje.

U 2021. godini, izmjerena inflacija HIPC – om doživjela je snažan porast pod utjecajem porasta energetske troškova i cijena prehrambenih proizvoda, povećanje cijena uvoznih proizvoda i nepovoljnih vremenskih uvjeta koji su negativno utjecali na ponudu određenih poljoprivrednih kultura. Tržište rada bilo je obuzdano jer je Vlada donijela potpore i mjere koje su ublažile utjecaj inflacije, porast dohotka iz predpandemijskog razdoblja nije zaustavljen već ide svojim tokom, a stopa nezaposlenosti vratila se na razinu iz 2019. godine u uvjetima iznimno snažnog oporavka gospodarske aktivnosti. U prvom kvartalu 2022. godine prosječna godišnja stopa inflacije mjerena HIPC – om iznosila je 7,2 % zahvaljujući uzlaznom trendom utjecaja snažnog povećanja cijena energije i prehrambenih proizvoda (Grafikon 11).

Croatia

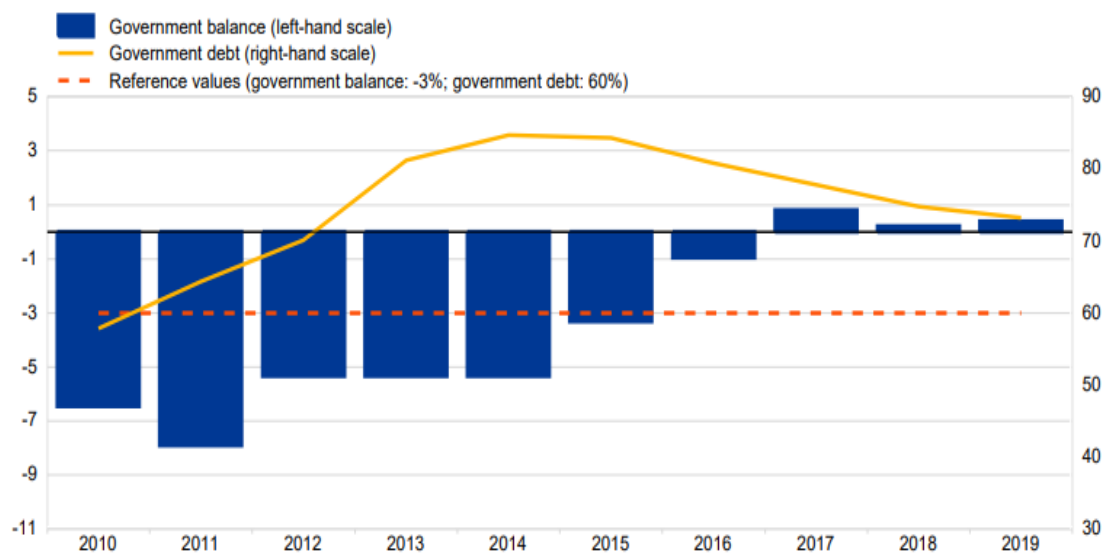
Disclaimer

Grafikon 11: Prosječna stopa promjene inflacije prema HIPC – u u Hrvatskoj za razdoblje od studenog 2021. godine do srpnja 2022. godine (Izvor: Eurostat, 15.08.2022. g.)

Krajem veljače ruskom invazijom na Ukrajinu dodatno su produbljeni snažni inflacijski pritisci. Ublaživanje rasta inflacije posljedica je fiskalnih mjera u Hrvatskoj, a neke od njih su smanjenje poreza na dodanu vrijednost plina, električne energije i osnovnih namirnica, smanjivanje trošarina na gorivo te zamrzavanja marže na naftne derivate.

Kriterij deficita je zadovoljen na način da se saldo proračuna kretao malo ispod referentne vrijednosti od 3 %, a omjer duga bio iznad referentne vrijednosti od 60 % i amplituda je u padu zbog čega možemo predvidjeti da će on ostati ispod referentne vrijednosti u 2022. godini. U 2021. godini omjer duga je iznosio 79,8 % BDP – a, što je smanjenje od 7,5 postotnih bodova u odnosu na 2020. godinu i time je zadovoljena vrijednost smanjenja duga, i sukladna kriteriju duga (Grafikon 12). Iako zadovoljavajući kriteriji, Europska komisija je prošle godine utvrdila da je deficit proračuna opće države u 2020. godini bio iznad i daleko od referentne vrijednosti kao i dug opće države koji se nije smanjivao zadovoljavajućim tempom, a sve zbog krize uzrokovane koronavirusom. U proljeće 2022. godine zemlja je dobila novu ocjenu fiskalne održivosti Europske komisije koja pokazuje da se Hrvatska suočila sa srednjim rizicima za održivost duga u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju.

Chart 5.3.2 General government balance and debt
(as a percentage of GDP)

Sources: European System of Central Banks and European Commission (Eurostat).

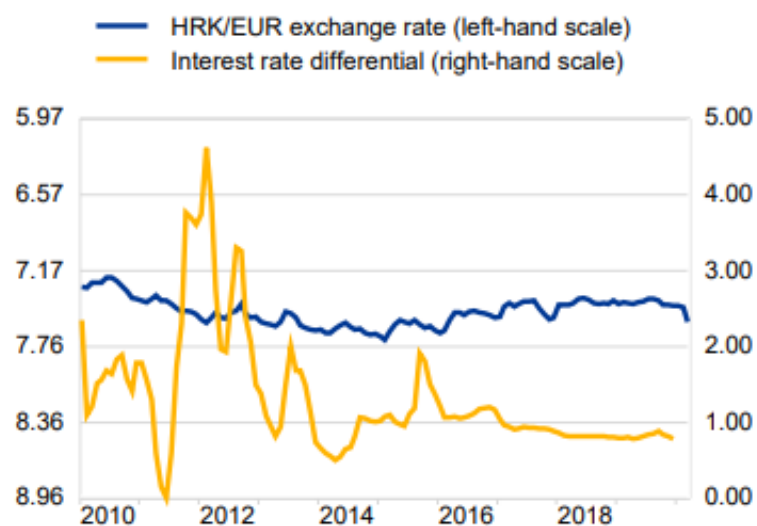
Grafikon 12: Ravnoteža i dug Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2019. godine sa referentnom vrijednosti (Izvor: Eurostat, 31.08.2022. godine)

Ciklički i neciklički činitelji povezani s pandemijom pridonjeli su pogoršenju salda unazad dvije godine. Nominalni proračunski deficit popravio se u velikom rasponu sa prosječno 6,1% na prosječno 0,6% BDP – a, zahvaljujući velikom strukturnom prilagodnom i poboljšanjem makroekonomskih uvjeta. Nakon pandemije u 2021. godini proračunski saldo se oporavio za 4,4 postotna boda. Ono zbog čega je došlo do pogoršenja proračunskog salda u pandemijskoj 2020. godini posljedica je slabljena gospodarske aktivnosti i diskrecijskih fiskalnih mjera koje su provedene radi podupiranja poduzeća i kućanstava te primjene automatskih fiskalnih stabilizatora. Deficit se smanjio u 2021. godini zbog snažnog rasta BDP – a i državnih poreznih prihoda praćenim postupnim ukidanjem rashodnih mjera povezanih s pandemijom.

Tijekom većeg dijela dvogodišnjega referentnog razdoblja hrvatska kuna je bila uključena u ERM II po središnjem paritetu od 7,53450 kuna za euro uz standardni raspon fluktuacije od $\pm 15\%$. Sudjelovanje u „tunelu“ prema europodručju uključivao je obveze iz područja politike koje su preuzele hrvatske vlasti, a neke od njih već su bile ispunjenje u vrijeme kada je kuna uključena u ERM II u svrhu postizanja visokog stupnja održive ekonomske konvergencije do trenutka uvođenja eura. Njima je bio obuhvaćen nadzor banaka, makrobonitetni okvir države, okvir za sprječavanje pranja novca, prikupljanje, proizvodnja i diseminacija statističkih podataka, poslovno okruženje, upravljanje javnim sektorom te okvir za solventnost. U referentnom razdoblju tečaj hrvatske kune prema euru pokazivao je nizak stupanj kolebljivosti i njome se trgovalo po tečaju blizu njezinog središnjeg pariteta (Grafikon 13).

Chart 5.3.3 Bilateral exchange rate and short-term interest rate differential

(HRK/EUR exchange rate: monthly averages; difference between three-month interbank interest rates and three-month EURIBOR: basis points, monthly values)

Sources: National data and ECB calculations.

1) The interest rate differential is calculated against ZIBOR. Production of ZIBOR reference rate was discontinued by the national central bank as of 1 January 2020; a comparable rate is not currently available.

Grafikon 13: Bilateralni devizni tečaj i razlika kratkoročnih kamatnih stopa (Izvor: Eurostat, 31.08.2022. godine)

Iz prikazanog grafikona vidljivo je najviše odstupanje prema gore u odnosu na središnji paritet bilo je 1,0%, dok je najviše odstupanje prema dolje iznosilo je 0,8% čime su bila manja od standardnog raspona fluktuacije unutar ERM II.

Hrvatska je imala dugoročne kamatne stope koje su u prosjeku iznosile 0,8%, to jest ostale su ispod referentne vrijednosti od 2,6% za kriterij konvergencije kamatnih stopa. One se smanjuju od 2012. godine, a dvanaestomjesečne prosječne kamatne stope spustile su se s razine malo niže od 7 % za manje od 1,0%. Hrvatska je od strane Europske komisije izabrana za dubinsko preispitivanje u svojem Izvješću o mehanizmu upozoravanja za 2022. godinu. Izvješće je istaknulo da su makroekonomske neravnoteže povezane s visokim razinama inozemnog, privatnog i državnog duga u uvjetima niskog potencijalnog rasta nastavile smanjivati. Za dobrobit zemlje mogu se istaknuti strukturne reforme koje su usmjerene na poboljšanje institucionalnoga i poslovnog okruženja, povećanje konkurentnosti na tržištima proizvoda, smanjenje neusklađenosti na tržištu rada i ograničene ponude radne snage te povećanje učinkovitosti javne uprave i pravosudnog sustava.

Za razliku od europodručja, u Hrvatskoj su manja tržišta kapitala sa slabom razvijenošću (Tablica 4), ali u usporedbi sa zemljama srednje i istočne Europe možemo ih svrstati u narazvijenije. Hrvatskim bankarskim sustavom dominiraju banke u stranom vlasništvu, odnosno oko 90 % ukupne imovine bankarskog sektora. Nebankovne institucije imaju sve važniju ulogu u financijskom posredovanju, ali sveukupno je i dalje niža od nego u europodručju. Udio kredita monetarnih financijskih institucija privatnim rezidentima u BDP - u stabilizirao se na 54,7% što je u skladu s prosjekom u posljednjih pet godina. Tržište duga poduzeća je i dalje slabo razvijeno, a udio dužničkih vrijednosnih papira financijskih i nefinancijskih institucija ostao je blizu svojih vrlo niskih povijesnih razina. Promatrajući zadnje desetljeće, hrvatski bankarski sektor manje se koristio sredstvima banaka europodručja. Udio kredita monetarnih financijskih institucija nominiranih u domaćoj valuti u ukupnim kreditima odobrenima privatnom sektoru raste.

Tablica 4: Dugoročna kamatna stopa i pokazatelji financijskog razvoja i integracije

Table 5.3.4 Long-term interest rates and indicators of financial development and integration
(as a percentage of GDP, unless otherwise indicated)

	2010-2019 ¹⁾	2010-2014 ¹⁾	2015-2019 ¹⁾	2016	2017	2018	2019	Apr. 2019 to Mar. 2020	Memo item: euro area 2019
Long-term interest rates									
Croatia ²⁾	4.1	5.5	2.7	3.5	2.8	2.2	1.3	0.9	-
Euro area ^{2), 3)}	2.2	3.4	0.9	0.9	1.1	1.1	0.4	0.2	-
Euro area AAA par curve, ten-year residual maturity ^{2), 3)}	1.3	2.3	0.3	0.2	0.4	0.5	-0.2	-0.3	-
Indicators of financial development and integration									
Debt securities issued by financial corporations ⁴⁾	0.4	-	0.3	0.4	0.2	0.3	0.4	-	66.7
Debt securities issued by non-financial corporations ⁵⁾	4.7	-	4.5	5.3	4.0	3.8	4.2	-	11.8
Stock market capitalisation ⁶⁾	38.1	-	38.4	42.3	38.9	35.1	37.5	-	67.7
MFI credit to non-government residents ⁷⁾	65.7	72.0	59.3	61.1	58.0	56.5	55.4	-	107.4
Claims of euro area MFIs on resident MFIs ⁸⁾	10.9	17.0	4.7	4.7	3.4	4.1	3.1	-	26.1

(Izvor: Eurostat, 31.08.2022. g.)

5. ZAKLJUČAK

Na temelju istraživanja provedenih pisajući ovaj rad, možemo zaključiti da se Europska unija kroz godine razvijala postepeno unatoč svim preprekama koje su joj stajale na putu. Povijesno gledano stvarale su se zajednice koje su svojim udruženjem rušile gospodarske prepreke i time se otvarale prema drugim zemljama na način slobodnog kretanja roba, usluga i kapitala. Najjača poveznica bila je zajednička valuta koja je omogućila kupnju i prodaju bez preračunavanja iz jedne valutne jedinice u drugu, kao i bez tečajnih razlika i dodatnih troškova koje uzrokuje konverzija. Sloboda otvara put investitorima čije se ulaganje širi izvan zemlje gdje posluju, omogućuje izvoz proizvoda u zemlje članice bez dodatnih troškova i trgovinskih barijera. Na putu države koja je spremna ući u Europsku uniju i time se obvezuje uvesti euro kao službenu valutu, napisani su konvergencijski kriteriji prema kojima se ocjenjuje spremnost za preuzimanje zajedničke valute.

Obvezu uvođenja eura svojim ulaskom u Europsku uniju preuzela je i Hrvatska te sam kroz ovaj rad htjela približiti čitateljima probleme koji su stajali na tome putu. Hrvatska je kao i sve zemlje koje su pristupale europodručju morala ispuniti konvergencijske kriterije, ali za razliku od ostalih zemalja članica koje je inflacija pogodila tek uvođenjem eura, naša zemlja je to osjetila puno ranije od službene potvrde za uvođenje eura. Naime, u 2020. godini globalno tržište pogodila je pandemija i kada se činilo da se situacija smirila i trgovina se vratila na stabilne noge, u veljači 2022. godine započeo je rusko – ukrajinski rat i time je Europa i ostatak svijeta izgubilo tlo pod nogama. Cijene energenata i hrane počele su rasti iz mjeseca u mjesec, kao i potrošačka košarica dobara i usluga koji dohodak nije mogao pratiti. Naša Vlada morala je reagirati i time povući potez ograničenja cijena energenata i hrane kako bih lakše prebrodili krizu.

Potvrda da euro preuzima kunu realizirala se u srpnju 2022. godine kada je Europska komisija dala zeleno svjetlo Hrvatskoj da od 5. rujna cijene moraju biti dvojno iskazane, a od 1. siječnja 2023. godine euro zamjenjuje kunu i postaje službena valuta u Republici Hrvatskoj. Nijedan kriterij koji smo morali zadovoljiti nije u onim granicama koje bi trebale biti, ali iz prije navedenih razloga dobiveno je zeleno svjetlo. Pitanje koje si svi možemo postaviti, jesmo li spremni na tu promjenu, hoće li nam plaće rasti, hoće li nam biti jeftinije osnovne potrepštine, hoće li bogati postati još bogatiji, a siromašni još siromašniji i još mnoga druga pitanja. Svakodnevna događanja upućuju da nam neće biti lako, pogotovo u prvim mjesecima iduće godine, čeka nas puno zavrzlama sa preračunavanjima iz naše hrvatske kune u euro. Na samom kraju mogu zaključiti da sa eurom odavno trgujemo i više se ne možemo vratiti na prošlost te da euro će s vremenom donijeti više prednosti nego nedostataka.

LITERATURA

1. Kandžija V., (2003.). *Gospodarski sustav Europske unije*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
2. Mintas Hodak Lj., et al. (2011.). *Europska unija*. Mate d.o.o. Zagreb: Mate d.o.o.
3. Skupina autora (2016.). *Gospodarstvo Hrvatske*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
4. Benić Đ. (2016.). *Makroekonomija*. Školska knjiga. Zagreb: Školska knjiga
5. Pufnik A. (2018.). *Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska narodna banka, str. 129 – 153
6. Europska unija (2015.). *Ekonomska i monetarna unija i euro*. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije
7. Europska središnja banka (2022.). Što je inflacija? [online]. Dostupno na: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.hr.html [pristup: 01.05.2022. godine]
8. Europska središnja banka (2022.). Slovenija [online]. Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/html/sl.hr.html> [pristup: 10.05.2022.. godine]
9. Europska unija (2022.). Slovačka [online]. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/slovakia_hr [pristup: 11.05.2022.godine]
10. Europska središnja banka (2022.) [online]. Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/euro/exchange/mt/html/index.en.html> [pristup: 12.05.2022. godine]
11. DW.COM (2008.) Euro je dobra promjena za Maltu [online]. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/euro-je-dobra-promjena-za-maltu/a-3037701> [pristup: 15.05.2022. godine]
12. Europska unija (2022.) Latvija [online]. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/latvia_hr [pristup: 18.05.2022. godine]
13. Europska unija (2022.) Estonija [online]. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/estonia_hr [pristup: 19.05.2022. godine]
14. Europska unija (2022.) Cipar [online]. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/cyprus_hr [pristup: 22.05.2022. godine]

15. Vijeće Europske unije (2022.) Uvjeti za pristupanje europodručju: konvergencijski kriteriji [online] Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/> [pristup: 01.09.2022. godine]

16. Europska središnja banka (2022.) Izvješće o konvergenciji iz lipnja 2022. godine [online] Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hr.html#toc4> [pristup: 05.09.2022. godine]

PRILOZI

Popis slika

Slika 1: Države članice Europske zajednice za ugljen i čelik (izvor: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr, 30.08.2022.g.)..... 3
Slika 2: Inflacija mjerena HIPC-om i percepcije inflacije u novim članicama europodručja (Izvor: Europska komisija i Eurostat, 25.05.2022.g.) 16

Popis tablica

Tablica 1: Doprinosi nacionalnih središnjih banaka europodručja kapitalu ESB - a 10
Tablica 2: Inflacija mjerena HIPC-om i percepcije inflacije 15
Tablica 3: Ocijenjeni učinak konverzije nacionalnih valuta u euro na stopu inflacije, u postotnim bodovima 18
Tablica 4: Dugoročna kamatna stopa i pokazatelji financijskog razvoja i integracije 34

Popis grafikona

Grafikon 1: HIPC Republike Hrvatske u ožujku 2022. godine (Izvor: Eurostat, 2022.g.)..... 12
Grafikon 2: HICP Europskog područja u ožujku 2022. godine (Eurostat, 2022.g.) 13
Grafikon 3: Inflacija mjerena HIPC – om i percepcije inflacije u europodručju u razdoblju od 1997. do 2017. godine (Izvor:) 14
Grafikon 4: Mjesečne stope promjena kretanja potrošačkih cijena u restoranima i kafićima u europodručju (Izvor:)..... 19
Grafikon 5: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2006. do 2015. godine između Slovenije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 2022.g.)..... 21
Grafikon 6: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Slovačke, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 2022.g.) 22
Grafikon 7: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2006. do 2021. godine između Malte, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 2022. godine) 24

Grafikon 8: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Latvije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 2022.g.)	25
Grafikon 9: Prosječna godišnja inflacija u razdoblju od 2008. do 2021. godine između Estonije, Europske unije i Europske monetarne unije (Izvor: Eurostat, 2022.g.)	27
Grafikon 10: HICP inflacija za Republiku Hrvatsku u razdoblju od 2010. godine do 2019. godine sa oznakom referentne vrijednosti (Izvor: Eurostat, 2022. godine)	29
Grafikon 11: Prosječna stopa promjene inflacije prema HIPC – u u Hrvatskoj za razdoblje od studenog 2021. godine do srpnja 2022. godine (Izvor: Eurostat, 2022. godine).....	30
Grafikon 12: Ravnoteža i dug Hrvatske u razdoblju od 2010. do 2019. godine sa referentnom vrijednosti (Izvor: Eurostat, 2022. godine).....	31
Grafikon 13: Bilateralni devizni tečaj i razlika kratkoročnih kamatnih stopa (Izvor: Eurostat, 2022. godine).....	32

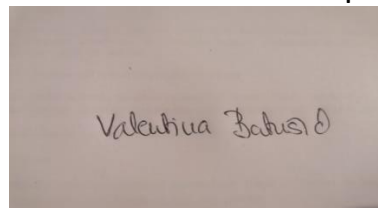
IZJAVA O AUTORSTVU I IZVORNOSTI RADA

kojom ja **Valentina Batušić, 0248042571**, izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da:

- sam završni rad pod naslovom: **Uvođenje eura i kretanje cijena u gospodarstvu**, na studiju: **Poslovna ekonomije**, izradio samostalno, pod mentorstvom **doc.dr.sc. Bečić Marija**.
- Sam u izradi koristio navedenu literaturu i pri tome se pridržavao etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora te niti jedan dio rada nije izravno preuzet iz tuđih radova.
- Sam suglasan da se sadržaj moga rada trajno pohrani i objavi u Repozitoriju Sveučilišta u Dubrovniku te se time, putem interneta učini javno i bez naknade dostupan **svima**.
- sadržaj moga rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i eventualno nakon obrade uređenog rada.
- sam prilikom korištenja slika s interneta poštovao autorska prava

Ime i prezime studenta:
Valentina Batušić

Potpis

A rectangular box containing a handwritten signature in dark ink. The signature is written in a cursive style and reads "Valentina Batušić".

U Dubrovniku, 16.9.2022.